T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ÇOCUK GELİŞİMİ ANABİLİM DALI

OKUL ÖNCESİ DÖNEM 5-6 YAŞ ÇOCUKLARININ PROSOSYAL DAVRANIŞLARI İLE REKABET STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Serkan DOĞAN

Çankırı 2022

OKUL ÖNCESİ DÖNEM 5-6 YAŞ ÇOCUKLARININ PROSOSYAL DAVRANIŞLARI İLE REKABET STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Serkan DOĞAN

Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. Nazan KAYTEZ

Çankırı 2022

KABUL VE ONAY

ÇAKÜ, Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nün 188201004 numaralı Yüksek Lisans öğrencisi Serkan DOĞAN, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "Okul Öncesi Dönem 5-6 Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışları ile Rekabet Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

Tez Savunma Tarihi :07.06.2022

Tez Danışmanı:	**Doç. Dr. Nazan KAYTEZ** **Çankırı Karatekin Üniversitesi**	**……** **İmza**
Jüri Üyesi:	**Dr. Öğr. Üyesi Güzin Yasemin TUNÇAY** **Çankırı Karatekin Üniversitesi**	**……** **İmza**
Jüri Üyesi:	**Dr. Öğr. Üyesi Gül DALGAR** **Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi**	**……** **İmza**

Yukarıdaki sonucu onaylarım
İmza
Prof. Dr. Özcan ÖZKAN
Enstitü Müdür

ETİK BEYANNAMESİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırlayıp sunduğum "Okul Öncesi Dönem 5-6 Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışları ile Rekabet Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı tez; bilimsel ahlak ve değerlere uygun olarak tarafımdan yazılmıştır. Tezimin fikir/hipotezi tümüyle tez danışmanım ve bana aittir. Tezde yer alan araştırma tarafımdan yapılmış olup, tüm cümleler, yorumlar bana aittir.

Yukarıda belirtilen hususların doğruluğunu beyan ederim.

İmza
7 Haziran 2022
Serkan DOĞAN

ÖN SÖZ

Çalışma sürecinde ilgi ve yardımlarını esirgemeyip danışmanlığımı üstlenen, bana yol gösteren değerli hocam Sayın Doç. Dr. Nazan KAYTEZ'e çok teşekkür ediyorum.

Çalışmamın istatistik kısmında benden yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Seher YALÇIN'a çok teşekkür ediyorum.

Çalışmalarımın her aşamasında bana verdiği destekle her daim yanımda olan biricik eşime, varlıklarıyla hayatıma renk katan çocuklarım Defne ve Çınar'a ve eğitim öğrenim hayatım boyunca bana desteklerini esirgemeyen bana güç veren annem ve babama; desteklerini her zaman yüreğimde hissttiğim abim ve ablalarıma şükranlarımı sunuyorum.

Tez savunma jürimde bulunarak değerli görüş ve önerileriyle tezime katkıda bulunan Dr. Öğr. Üyesi Güzin Yasemin TUNÇAY ve Dr. Öğr. Üyesi Gül DALGAR'a çok teşekkür ediyorum.

Araştırmanın veri toplama sürecinde desteklerini esirgemeyen okul yöneticilerine ve öğretmenlere çok teşekkür ederim.

Serkan DOĞAN

Çankırı, Haziran 2022

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY iii
ETİK BEYANNAMESİ iv
ÖN SÖZ v
KISALTMALAR VE SEMBOLLER viii
TABLOLAR LİSTESİ ix
ÖZET x
SUMMARY xi
1. GİRİŞ 1
1.1 Çalışmanın Amacı 4
1.2 Problem Cümlesi 4
1.3 Alt Problemler 4
1.4 Çalışmanın Önemi 5
1.5 Sınırlılıklar 6
1.6 Sayıltılar 7
1.7 Tanımlar 7
2. GENEL BİLGİLER 8
2.1 Sosyal Gelişim 8
2.2 Prososyal Davranış 9
2.2.1 Diğerkamlık (Özgecilik) 10
2.2.2 Perspektif Alma 11
2.2.3 Empati 11
2.2.4 Sempati 12
2.2.5 Erken Çocukluk Döneminde Prososyal Davranışların Gelişimi ve Önemi 13
2.2.6 Erken Çocukluk Döneminde Çocukların Prososyal Davranışların Gelişimine Etki Eden Faktörler 14
2.2.6.1 Kalıtımsal Etmenler 14
2.2.6.2 Çevresel Etmenler 16
2.3 Rekabet 18
2.3.1 Erken Çocukluk Döneminde Çocukların Rekabet Davranışı 18
2.3.2 Erken Çocukluk Döneminde Rekabet Stilleri 19
2.3.2.1 Başkalarına Odaklı Rekabet 19
2.3.2.2 Görev Odaklı Rekabet 20
2.3.2.3 Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi 20
2.3.3 Erken Çocukluk Döneminde Çocukların Rekabet Davranışlarının Gelişimine Etki Eden Faktörler 20
2.4 İlgili Araştırmalar 21
2.4.1 Prososyal Davranışlarla İlgili Yapılan Araştırmalar 21

2.4.2 Rekabet Stilleri ile İlgili Yapılan Araştırmalar 25
3. MATERYAL VE YÖNTEM 30
3.1 Araştırmanın Modeli 30
3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi 30
3.3 Veri Toplama Araçları 33
3.4 Kişisel Bilgi Formu 33
3.5 Çocuk Prososyallik Ölçeği 33
3.6 Okul Öncesi Rekabet Ölçeği 33
3.7 Verilerin Toplanması 34
3.8 Verilerin Analizi 34
4. BULGULAR 37
4.1 Çocuk Prososyallik Ölçeği'nden alınan puanlara ilişkin istatistiksel analiz sonuçları 37
4.2 Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin İstatistiksel Analiz Sonuçları 40
5. TARTIŞMA 51
5.1 Prososyallik Ölçeğinden Alınan Puanlara İlişkin Tartışma 51
5.2 Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nden Elde Edilen Bulguların Tartışılması 54
6. SONUÇ VE ÖNERİLER 60
KAYNAKLAR 62
EKLER 74

KISALTMALAR VE SEMBOLLER

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

n : Kişi Sayısı

Ort. : Ortalama

p : Anlamlılık Derecesi

t : T-Testi

ÇPÖ : Çocuk Prososyallik Ölçeği

OÖRÖ: Okul Öncesi Rekabet Ölçeği

Sd : Serbestlik Derecesi

SRMR : Standartlaştırılmış Ortalama Hataların Karekökü

SPSS : Statistical Package for the Social Sciences

Ss : Stantart Sapma

TDK : Türk Dil Kurumu

R^2 : Belirleme Katsayısı

$\bar{X}$: Aritmetik Ortalama

$\chi 2$: Ki-kare Testi

β : Beta

% : Yüzde

TABLOLAR LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1: Çocukların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları 31
Tablo 2: Çocukların Anne – Babalarına Ait Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları 32
Tablo 3: Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nden alınan puanların normallik varsayımı kapsamında çarpıklık basıklık katsayılarına ilişkin dağılımlar 35
Tablo 4: Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin güvenirliğine ilişkin Cronbach Alfa Katsayısı değerleri..... 36
Tablo 5: Prososyal Davranışların cinsiyet, annenin yaşı, babanın yaşı, annenin çalışma durumu ve çocuğun yakın arkadaşı olup-olmama durumuna ilişkin t-Testi Sonuçları 37
Tablo 6: Prososyal Davranışların kardeş sayısı, okula devam süresi, anne-baba öğrenim durumu anne-baba mesleği ve çocuğun sınıf içindeki genel durumuna ilişkin tek yönlü ANOVA testi sonuçları 39
Tablo 7: Çocukların cinsiyet, anne - baba yaşı, anne çalışma durumu ve çocuğun yakın arkadaşı olma durumlarına göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Başkalarına Odaklı Rekabet alt boyutundan almış olduğu puanlara ilişkin t- Testi sonuçları 41
Tablo 8: Çocukların cinsiyet, anne - baba yaşı, anne çalışma durumu ve çocuğun yakın arkadaşı olma durumlarına göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Göreve Yönelik Rekabet alt boyutundan almış oldukları puanlara ilişkin t- Testi sonuçları. 42
Tablo 9: Çocukların cinsiyet, anne - baba yaşı, anne çalışma durumu ve çocuğun yakın arkadaşı olma durumlarına göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutundan almış oldukları puanlara ilişkin t- Testi sonuçları 43
Tablo 10: Kardeş sayısı, okula devam süresi, anne-baba öğrenim durumu ve çocuğun sınıf içindeki genel durumuna göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Başkalarına Odaklı Rekabet alt boyutundan alınan puanlara ilişkin ANOVA testi sonuçları 44
Tablo 11: Kardeş sayısı, okula devam süresi, anne-baba öğrenim durumu, ve çocuğun sınıf içindeki genel durumuna göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Göreve Yönelik Rekabet altboyutundan alınan puanlara ilişkin ANOVA testi sonuçları..... 46
Tablo 12: Çocuğun kardeş sayısı, okula devam süresi, anne-baba öğrenim durumu, ve çocuğun sınıf içindeki genel durumuna göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi alt boyutundan alınan puanlara ilişkin ANOVA testi sonuçları 48
Tablo 13: Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin "Başkalarına Odaklı Rekabet", "Göreve Yönelik Rekabet" ve "Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi" alt boyutları arasındaki korelasyon..... 49
Tablo 14: Prososyal Davranışlar ile Rekabet Stillerinin Regresyon Analizi 50

OKUL ÖNCESİ DÖNEM 5-6 YAŞ ÇOCUKLARININ PROSOSYAL DAVRANIŞLARI İLE REKABET STİLLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ÖZET

DOĞAN, Serkan. Okul Öncesi Dönem 5-6 Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışları ile Rekabet Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, (Yüksek Lisans Tezi), Çankırı, 2022.

Bu araştırmada, okul öncesi dönem çocuklarının prososyal davranışları ile rekabet stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini Çankırı il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi anaokulu ve anasınıflarında eğitim görmekte olan 5-6 yaş grubundaki çocuklar oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise bu okullar arasından seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen 5-6 yaş grubundaki toplam 314 çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada veriler, "Kişisel Bilgi Formu", Bağcı ve Öztürk Samur (2015) tarafından geliştirilen "Çocuk Prososyallik Ölçeği" ve Uyanık Balat, Akman, Arslan Çiftçi (2017) tarafından geliştirilen "Okul Öncesi Rekabet Ölçeği" ile toplanmıştır.

Veriler normal dağılım gösterdiği için verilerin analizinde t- testi, ANOVA ve Pearson Korelasyon testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların prososyallik davranışları, cinsiyet, çocuğun yakın arkadaşı olma durumu, anne-baba eğitim düzeyi ve çocuğun sınıf içinmdeki genel durumuna göre anlamlı farklılık gösterirken, rekabet stilleri annenin yaşı çocuğun yaşı, çocuğun okula devam süresi ve çocuğun sınıf içindeki genel durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermektedir. Ayrıca, Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin göreve yönelik rekabet ve baskınlığın konumu hiyerarşisi alt boyutları arasında pozitif yönde bir ilişki olduğu, çocukların prososyal davranışlarının rekabet stillerinin (göreve yönelik rekabet ve baskınlığın korunumu hiyerarşisi) anlamlı bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Okul öncesi, Prososyal davranışlar, Rekabet stilleri.

RESEARCH OF RELATIONSHIP BETWEEN PROSOCIAL BEHAVIOURS AND STYLES OF COMPETITION FOR CHILDREN IN PRE-SCHOOL PERIOD (AGE 5-6)

SUMMARY

DOĞAN, Serkan. Research of Prosocial Behaviours and Styles of Competition for Children in Pre-school Period Age 5-6, (Master's Thesis), Çankırı, 2022.

In this research, Prosocial Behaviours and Styles of Competition for Children in Pre-school Period observation is aimed. The scope of the research is composed of group of children who study in official pre-school and kindergartens which affiliated to the Ministry of National Education located in the Çankırı province. The sampling of the research consists of 314 children age 5-6 that are chosen between these Pre-schools by Random Sampling Process. "Personal Data Form", "Children Prosocial Scale" developed by Bağcı & Öztürk Samur (2015) and "Pre-school Competition Scale" developed by Uyanık Balat, Akman, Arslan Çiftçi (2017) applications were used to collect the research data.

As the data reflect normal distribution, t- Test, ANOVA and Pearson Correlation Test are applied during the analysis of the data. The observation at the end of the research shows that, while Posocial Beahviours of the Children differ substantially according to the variables such as gender, child's close friends, education level of parents and the general condition of the child in lesson, There are significant differences among The Styles of Competition and some conditions such as Mother's age, child's age, child's attendance rate at school and general condition of the child in lesson. Besides, while there are affirmative relations between the sub-dimensions of task oriented competition and preservance of dominance hirearchy that belong to Children Prosocial Scale and Pre-school Competition Scale. It was found to be significant predictor for Children's styles of Competition of Prosocial Behaviours. (task oriented competition and preservance of dominance hirearchy)

Key Words: Child, Pre-school, Prosocial Behaviours, Styles of Competition.

1. GİRİŞ

Toplumun bir parçası olarak birey tüm hayatı süresince sosyalleşme, topluma ait olma çabası içerisindedir. Sosyalleşme olarak adlandırılan bu çaba bireyin yaşamının sonuna kadar devam etmektedir. Her birey bir arada yaşama kurallarını yerine getirerek toplumun bir arada kalmasını sağlayan bağları oluşturmaktadır. Bu bağların kurulmasında bireyin sadece kendisinin iyiliğine olan davranışlar olmamalıdır. Bu bağların kurulmasında toplumun diğer bireylerinin karşılıksız olarak birbirlerine yardım ettiği prososyal davranışların da önemi büyüktür (Uzmen ve Mağden, 2002; Wong, 1998). Önemli sosyal davranışlardan prososyal davranış, herhangi bir kimseye karşılığında bir şey istemeden, beklemeden yapılan olumlu davranışlardandır. Yardıma ihtiyaç duyan kişilere karşılıksız yardım sağlama, maddi manevi destek verme, onlara zarar gelmesini önleme, yardıma ihtiyaç duyan kişilerden yana olma tüm bunları yaparken de bundan menfaat bekleme yoluna gitmeyerek gönüllülük esasına göre yani saf iyilik duygusuyla toplumdan yana davranışlar olarak ifade edilmektedir (Bağcı, 2015; Bierhoff, 2010; Eisenberg, 2003; Eisenberg, 2010; Eisenberg, Fabes ve Spinrad, 2006). Okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların saf iyilik duygusuyla yaptığı prososyal davranışları oyuncaklarını arkadaşlarıyla paylaşırken, onlara yardım ederken, üzülen arkadaşını teselli ederken gözlemlemekteyiz (Trawick-Smith, 2014). Bu haliyle prososyal davranışlar sosyalleşmenin önemli bir parçasıdır. Sosyalleşme çocuğun topluma kendini kabul ettirmesi, kendi davranışlarını toplumun normlarına uygun hale getirebilmesi ve toplumun parçası olan bireylerle uyumlu davranışlar sergileyebilmesidir. Toplumlar için önem arz eden sosyalleşmenin büyük bir bölümü de okul öncesi dönemde gelişmektedir (Damon, 2006). Okul öncesi dönemde bulunan çocuklar prososyal davranışlar sayesinde topluma uyum sağlarlar (Decety ve Cowell, 2014). Bu nedenle çocukların prososyal davranışlarının desteklenmesi çok önemlidir (Arıkan, 2011, 84).

Çocuğun sosyal gelişiminde bir çok faktör etkilidir. Bunlardan en önemlisi ise ailedir. Ailenin çocuk yetiştirme tutumları çocuğun sosyalleşmesinde ve prososyal davranışların çocuğa kazandırılmasında önemli bir role sahiptir (Sailor, 2004; Çağdaş

ve Seçer, 2002). Özkan ve Aksoy (2017). Toplumun parçası olarak birey sosyalleşme yoluyla yaşadığı topluma uyum sağlamaya çabalasa da kazanma, mücadele etme ve başarma isteği insanların doğasında vardır. Doğasının gereği de toplumda prestij kazanmak için başarılı olma mücadelesi vermektedir. Bu mücadele de çocuğu rekabet etmeye yönlendirmektedir (Akbayırlı ve Aydın, 2000).

Rekabet, yapılan bir işi başkalarından daha iyi yapma ya da onlardan üstün olma isteğiyle yapılan davranıştır. Üstün olma konusunda içten gelen uyarımdır (Tsiakara ve Digelidis, 2012). Türk Dil Kurumuna (2021) göre *"aynı amacı güden kimseler arasındaki çekişme, yarışma, yarış"* olarak açıklanmaktadır. Üstünlük kurma arzusunun verdiği güdü insanları rekabet etmeye yönlendirmektedir (Angeliki ve Nikolaos, 2012; Malhotra, 2010). Ancak rekabetin pozitif olması çok önemlidir. Bu nedenle çocuklara uygun koşullarda pozitif rekabet içeren ortamların sunulması gerekmektedir (Ames, Ames ve Felker, 1977).

Pozitif rekabet içeren ortam, çocukların sosyalleşme süreci aşamalarının bir parçasıdır. Ayrıca istekleri çakışan çocukların rekabetçi özelliklerini geliştirmeleri için de bir fırsattır. Çocukların rekabetçi davranışları sosyalleşme sürecinde gözlemlenmektedir (Sönmez, 2016). Bu anlamda rekabet, bireyin yaptığı bir şeyi daha iyi yapma isteği ile performansını başkalarının performansıyla kıyaslama şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu davranış özellikle okul öncesi dönemde aile-okul gibi sosyal ortamlarda pekiştirilmektedir (Sheridan ve Williams, 2006; Kargı, 2016; Tsiakara ve Digelidis, 2014).

Rekabet, kişiler arası rekabet ve hedef rekabeti olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Kişilerarası rekabet, yapılan işin başkalarından üstün yapma, kişilerarası yarış durumlarında kazanma isteği ve bundan zevk almak olarak tanımlanmaktadır. Hedef rekabet ise kişinin çalışarak, kapasitesini zorlayarak sonuca ulaşmak için elinden gelenin en iyisini yapmasıdır. Bu iki rekabet türüne ek olarak *"Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi"* erken çocukluk dönemindeki çocukların birbirleriyle çatışmayı durdurarak kaynaklara ulaşmasını amaçlamaktadır (Paquette, Gagnon, Bouchard, Bigras ve Schneider, 2013). Rekabet, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların oyun etkinliklerinde ya da herhangi bir etkinliğin bitimlerinde "*öğretmenim kim kazandı?"* veya *"ben kazandım"* ifadelerini kullanmalarından anlaşılmaktadır (Sheridan ve Williams, 2006). Görüldüğü gibi daha hayatın ilk yılları olan çocukluk döneminde bile gözlemlenmekte olan insanın

doğuştan getirdiği rekabet davranışı (Sönmez, 2016) okul öncesi eğitim ortamlarında gözlemlenmekte ve pekişmektedir (Kargı, 2016, s.47).

MEB Okul Öncesi Eğitim Programında (2013) okul öncesi eğitimin ilkeleri bölümünde *"Okul öncesi dönemde verilen eğitim ile çocukların sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi duygu ve davranışları geliştirilmelidir."* ifadesiyle çocukların iş birliği, yardımlaşma ve dayanışma gibi prososyal davranışlarının geliştirilmesi kazanımlarına yer verilmektedir. Programda çocukların bu dönemde ben merkezli dönemde olmalarından kaynaklı iş birliği, yardımlaşma ve dayanışma prososyal kazanımlara yoğunlaşılırken rekabetçi davranışların yer verilmediği görülmektedir.

Eğitim öğretim ortamlarında her ne kadar prososyal davranışların kazandırılması hedeflenip çocukların rekabet davranışlarına sıcak bakılmasa da literatürde yer alan çalışmalarda öğrenme yaşantılarının oluşturulmasında rekabetin çocukları güdüleyici etkisinin kullanılabileceği görülmektedir (Giota, 2010; Sheridan ve Williams, 2011). Rekabetin çocukların erken çocukluk dönemindeki sosyalleşme süreçlerinde etkili olduğu ve yapılan işin üst düzeyde yapılmasına yardımcı olduğu görülmektedir (Sheridan ve Williams, 2006; Sheridan ve Williams, 2012).

Eğitim ortamlarında çocukların prososyal davranış kazanmalarına önem verilirken çocukların eğitim ortamlarında ve sosyal çevrelerinde akranlarıyla nasıl rekabet ettikleri, rekabet stillerinin değişkenlere göre etkisinin belirlenmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çocukların prososyal davranışları ile rekabet stillerinin arasında ilişki olduğu varsayılmaktadır. Bu nedenle okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının prososyal davranışları ile rekabet stillerinin arasındaki ilişkini incelenmesi amaçlanmıştır.

1.1 Çalışmanın Amacı

Çalışmada okul öncesi dönem 5 - 6 yaş çocuklarının prososyal davranışları ile rekabet stillerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi ve 5 - 6 yaş çocuklarının prososyal davranışları ile rekabet stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

1.2 Problem Cümlesi

Okul öncesi dönem 5 - 6 yaş çocuklarının prososyal davranışları ile rekabet davranışları hangi değişkenlere göre anlamlı olarak farklılık göstermektedir?

1.3 Alt Problemler

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranmıştır.

1. Çocuk Prososyallik Ölçeği ve Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nden alınan puanlar;
    a. Cinsiyet
    b. Kardeş sayısı,
    c. Okula devam süresi,
    d. Anne yaşı,
    e. Baba yaşı,
    f. Anne eğitim,
    g. Baba eğitim durumu,
    h. Anne çalışma durumu,
    ı. Yakın arkadaşı olma durumu,
    i. Çocuğun sınıf içindeki genel durumuna göre anlamlı fark göstermekte midir?
2. Çocuğun öğretmeni tarafından doldurulan Rekabet Ölçeği toplam ve alt boyutlardan alınan puanları (alt boyutlar başkalarına odaklı rekabet, göreve yönelik rekabet ve baskınlığın korunumu hiyerarşisi) aşağıdaki değişkenlere göre;
    a. Cinsiyet
    b. Kardeş sayısı,
    c. Okula devam süresi,
    d. Anne yaşı,

e. Baba yaşı,

f. Anne eğitim,

g. Baba eğitim durumu,

h. Anne çalışma durumu,

ı. Yakın arkadaşı olma durumu,

i. Çocuğun sınıf içindeki genel durumuna göre anlamlı fark göstermekte midir?

3. Çocuk Prososyallik Ölçeği ve Okul Öncesi Rekabet arasında anlamlı ilişki var mıdır?

4. Çocukların Prososyal davranışları, rekabet stillerinin (başkalarına odaklı rekabet, göreve yönelik rekabet ve baskınlığın korunumu hiyerarşisi) anlamlı bir yordayıcısı mıdır?

1.4 Çalışmanın Önemi

Çocuklar okul öncesi eğitim kurumlarında kendi akranlarıyla birlikte paylaşmayı, işbirliğini, rekabet duygusunu, grup içinde yaşamayı, sıra olmayı, empati duygusunu, kendi isteklerini erteleme gibi birçok sosyal ve duygusal davranışı kazanmaktadır. Bu kazanımlardan birisi de prososyal davranışlardır (Başal, 2003).

Sosyal gelişimin en önemli ögelerinden biri olan prososyal davranışlar bazı çocuklarda çok erken dönemde gözlemlenirken bazı çocuklarda daha geç dönemde gözlemlenebilmektedir (Bağcı, 2015). Erken dönemlerde gözlemlenen prososyal davranışlar çocuğun daha kolay sosyalleşmesini sağlamaktadır (Güngör, 2009).

Çocuklar, yaşam boyunca gelişimi devam eden prososyal davranışları farklı neden ve beklentilerle sergileyebilirler. Çocuklar prososyal davranışları aile ve okul ortamında yetişkinleri rol model alarak kazanırlar. Bu nedenle aile ve öğretmenlerin çocuklara doğru rol model olması ve prososyal davranışları destekleyici bir çevre sunması çok önemlidir (Hyson ve Taylor, 2011; Hamre, 2014).

İnsanların yaşamını dengeli bir şekilde sürdürebilmesi prososyal davranışların temeli olan işbirliği ile rekabet arasında kurulan hassas dengeden geçmektedir (Flanders, Herman ve Paquette, 2013). Bay (2020)'e göre prososyal davranışlar ile rekabet stilleri arasında anlamlı ilişki bulunmaktadır. Yine Paquette ve diğ. (2013)

çocuklardaki saldırganlık davranışları ile rekabet stillerinin başkalarına odaklı rekabet alt boyutu arasında ilişki olduğunu belirtmiştir.

Çocukların sosyal ve duygusal kimlik gelişimine olumlu etkileri olan rekabetçi davranış, çocuğu bir taraftan motive ederken diğer yandan negatif etki de oluşturabilmektedir. Özellikle çocuğa sürekli rekabet ortamının sunulması çocuğun benlik saygısını olumsuz etkileyebilmektedir (Ames, Ames ve Felker, 1977; Tsiakara ve Digelidis, 2012; Sönmez, 2016). Bu nedenle çocuğa uygun zamanlarda pozitif rekabetin sunulması gerekmektedir. Pozitif rekabet çocuğun yaşamına bir yandan heyecan katarken diğer yandan başarmaya yönelik motivasyon kaynağı oluşturmaktadır (Barnett ve Yarosz, 2007; Sheridan ve Williams, 2006).

Rekabet çocuklarda erken yaşlarda gözlemlenmektedir. Özellikle okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklara rekabetçi davranışa sıklıkla rastlanmaktadır. Bu nedenle olumlu yöndeki rekabet davranışlarının öğretmenler tarafından gözlemlenip desteklenmesi gerekmektedir (Sheridan ve Williams, 2006; Tsiakara ve Digelidis, 2012; 2014).

Literatürden elde edilen bilgiler doğrultusunda okul öncesi dönem çocuklarının prososyal davranışlarını ve rekabet stillerini etkileyen değişkenlerin belirlenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde Türkiye'de erken çocukluk dönemindeki çocukların prososyal davranışlarını inceleyen çalışmaların olduğu (Altay – Güre,2012; Bağcı, 2015; Engin, 2009; Gülay-Ogelman ve Canbeldek, 2016; Günindi, 2008; Saygılı ve Akkaynak, 2021) ancak çocukların rekabet stillerini inceleyen özellikle çocukların prososyal davranışları ile rekabet stilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalrın yeterli sayıda olmadığı görülmüştür. Bu nedenle çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5 Sınırlılıklar

- Araştırma Çankırı il merkezinde bulunan okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim alan 5-6 yaşındaki 314 çocuk ile sınırlıdır.
- Araştırma ölçme araçlarının ölçme nitelikleriyle sınırlıdır.

1.6 Sayıltılar

- Araştırma kapsamında belirlenen örneklem grubunun evreni temsil ettiği,
- Araştırmada kullanılan ölçeklerin araştırmanın amacına uygun olduğu,
- Araştırmada kullanılan veri toplama araçlarını öğretmenlerin tarafsız olarak doldurduğu varsayılmıştır.

1.7 Tanımlar

Rekabet: Eşit durumda olunan ya da denk durumda olunanlardan geri kalmamak, başarılı olduğu düşünüleni taklit etmek, kusursuzluğa erişmek için kendisi dışındakileri geçme, rakip gördükleri kişilere karşı avantaj elde etme çabaları olarak tanımlanmaktadır (Damon, 2006; Yavuzer, 2011; Morgan, 2004; Bal, 2012).

Prososyal Davranış: İnsanın karşısındaki kimseye herhangi bir çıkar, koşul olmaksızın yardım etme, özverili olma durumu, yardımlaşma ya da paylaşma, kişinin başkasının çıkarını gözeterek kendi yararına durumu bilinçli olarak feda etmesi, kişinin kendinden çok başkasının faydasına davranışı isteyerek yapması, kendi özgür iradesiyle bir insanın ya da bir grubun menfaatleri doğrultusunda göstermiş olduğu davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Berk, 2003; Eisenberg ve Mussen,1990; Hoffmann, 1982; Krebs, 1982; Underwood and Moore, 1982).

Empati: Kendisi dışındaki kimselerin yaşadığı olay sonrası yaşadıkları duygu durumunun farkında olma bu duyguyu hissetme durumudur (Eisenberg, Damon ve Lerner, 2006). Empati insanın hayal kurma becerisiyle karşısındaki insanın tüm duygularını hissetmedir. Yani, karşısındakinin hissettiği duyguyu hissedebilmedir (Ünal, 2007).

2. GENEL BİLGİLER

2.1 Sosyal Gelişim

Yaşam boyu devam eden gelişim, çocuğun fiziksel, duygusal, bilişsel, sosyal tüm alanlarda ilerleme kaydetmesidir. Bu gelişim alanlarının hepsi birbirleriyle ilişkilidir ve birbirini etkilemektedir. Çocuğun gelişimini, kalıtım ve içinde bulunduğu çevre etkilemektedir. Çocuğun çevresiyle kurduğu ilişki, davranışlarını düzenleyen her türlü kurallar, etik kurallar, değerler hem bireyi hem de içinde yaşadığı toplumun yapısına etki eder. İnsan yaşadığı süre boyunca hayatı, çevresiyle etkileşim ona uyum sağlama ve toplumla bağ kurup onun bir parçası olma mücadelesiyle sürer. Bu mücadeleyi etkileyen en önemli etmenlerden biri çocuğun ailesidir. (Aral, Baran, Çimen ve Bulut, 2000; Kandır ve Alphan, 2008; Yavuzer, 2007).

Çocuk, gözlerini dünyaya açtığı andan başlayarak ferdi olduğu ailenin ve toplumun bir ferdidir (Ülgen ve Fidan, 2003). Toplumda yer edinebilmesi, kendini gerçekleştirebilmesi, hem topluma hem de kendine faydalı olabilmesi için yaşadığı toplumun içinde uyması gereken forma ve informal kurallarla mümkündür. Bu kurallar birlikte yaşadığı toplumun üyeleriyle yardımlaşma, paylaşma ve işbirliği içinde toplumun kültürüne uygun biçimde hayatına devam etmesini sağlamaktadır (Ülgen ve Fidan, 2003; Zembat ve Unutkan 2001).

Cüceloğlu'na (2014) göre sosyalleşme, bireyin doğumundan itibaren başlayan ve yaşam boyu süren öğrenme ve öğretme sürecidir. İçinde doğduğu kültürün normlarıyla karşılaşan çocuk bu normları öğrenir ve normlara uyması gerekliliğini anlamaya başlar. Bu yolla da toplumsal kuralları öğrenmeye başlar. Bu sürecin başladığı yer ise ailedir. Çocuk toplumsal kuralları önce aile üyeleriyle girdiği etkileşim yoluyla öğrenir.

Çocuk ebeveynleri, kardeşleri ve ailede yaşayan diğer bireylerle kurduğu güvenli etkileşim sayesinde ailedeki rolünü öğrenir. Aile, çocuğun gördüğü güven duygusu ve karşılıksız kabul sayesinde çocuğun toplumda göreceği sosyal kabul için gerekli koşulları sağlar. Bu yönüyle aile, erken çocukluk dönemindeki çocukların sosyalleşmesini sağlama görevini doğal olarak yerine getirir. Erken çocukluk

döneminde çocuk, aile içinde kendisine sunulan toplumsal deneyimleri ve toplumda rol model alacağı kişilerin provasını aile üyelerini rol model olarak belirleyerek ailesinin rehberliğinde deneyimlemiş olur (Kandır ve Alphan, 2008).

Shinohara ve diğ. (2010) yaptıkları çalışmalarda yaptıkları işlerde annelerinden sürekli övgü alan çocukların düşük sosyal beceri risklerinde azalma gözlemleniştir. Yine Guralnick (2006) ve Sarı (2007) yaptıkları çalışmalarda, çocuğun yaşadığı ailenin sosyo-kültürel durumu, eğitim seviyesi ve ailenin çocuktan beklenti düzeyleri çocuğun sosyal becerileri üzerinde etkili olduğunu belirtmişleridir. Gülay (2009), çocukların sosyal becerilerine, anne baba dışında kardeşlerinin de etkisinin olduğunu, kardeşlerin arasındaki etkileşimin çocuğun sahip olduğu kardeş sayısı, kardeşlerin arasındaki yaş ve cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Yine yapılan araştırmalarda, kardeşleri ve akran gruplarıyla etkileşim içinde olan çocukların sosyal becerilerinin yeterli olduğu gözlemleniştir (Akfırat Önalan, 2006; Uzuner ve Gürsoy, 2010).

Çocuk motor gelişimini sağlaması sonucu yürümeye başlar ve daha çok insanla etkileşime girmeye başlar. Karşılaştığı insanlarla etkileşimi nasıl olmalıdır? Onlara nasıl davranmalıdır? Onlarla işbirliği yoluna mı yoksa agresif bir tutum mu sergilemelidir? Bu soruların cevapları çoğunlukla çocuğun doğumundan itibaren içinde bulunduğu öğrenme yaşantılarına ve rol model konumundaki kişilerin davranışlarına bağlıdır. Çocuklar öğrenme yaşantılarından elde ettikleri deneyimler sonucunda işbirliği, paylaşma, yardımlaşma, fedakarlık gibi pozitif sosyal edinimler elde ederler (Morgan, 2004). Çocuğu ait olduğu gruba uyumunu sağlayan ve öğrenme yaşantıları sonucu deneyimlediği bu davranışlar prososyal davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Çağdaş ve Seçer Şahin, 2002).

2.2 Prososyal Davranış

İnsan davranışlarını anlamaya ve anlamlandırmaya çalışan psikoloji, geçmişten günümüze insanoğlunun farklı özelliklerini farklı bakış açılarıyla ortaya çıkararak ilerlemekte ve gelişmektedir. Bu zengin bakış açısıyla serpilen psikoloji alt alanlarından biri olan sosyal psikoloji, insanların duygu, düşünce ve davranışlarının etkileşim kurduğu insanlardan nasıl etkilendiğini konu edinmektedir. Bu bakımdan sosyal psikoloji alanı insanların kendi dışındaki kişilere olan saldırgan davranışlarını

incelediği kadar onların diğer insanlara karşı prososyal davranışlarını da incelemektedir (Kağıtçıbaşı ve Cemalcılar, 2017).

Sosyal hayatın bir parçası olan birey, sosyal hayatta kendine yer bulabilmesi, toplumla sağlıklı iletişim kurmasıyla orantılıdır. Bu orantı, bireyin davranışlarıyla toplumun kendi iç dinamiklerinin bir ürünüdür ve bu dinamiklerle şekillenmektedir. Bu dinamiklerin parçaları anne babalar, öğretmenler, akran grupları ve bireyi çepeçevre saran içinde bulunduğu kültürdür. Bu ögeler aynı zamanda prososyal davranışların da özyapısal değişkenleridir (Hastings, Utendale ve Sullivan, 2006)

Prososyal davranış, insanın karşısındaki kimseye herhangi bir çıkar, koşul olmaksızın yardım etme, özverili olma durumu, yardımlaşma ya da paylaşma, kişinin başkasının çıkarını gözeterek kendi yararına durumu bilinçli olarak feda etmesi, kişinin kendinden çok başkasının faydasına davranışı isteyerek yapması, kendi özgür iradesiyle bir insanın ya da bir grubun menfaatleri doğrultusunda göstermiş olduğu davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Berk, 2003; Eisenberg ve Mussen,1990; Hoffmann, 1982; Krebs, 1982; Underwood and Moore, 1982).

Karylowsi (1984), prososyal davranışları, yarar gözeten yardım etme davranışlar ve özgeci veya diğerkamlık olarak açıklanabilecek yardım etme davranışları olmak üzere iki grupta incelemiştir. Yardımseverlik, zor durumda olup yardıma ihtiyacı olan insanlara maddi ve manevi olarak katkıda bulunmaktır (Bierhoff, 2010). Diğerkam yani özgeci davranışlar ise, kişinin yardıma ihtiyaç duyan insanlara onlardan herhangi bir maddi ve manevi karşılık beklemeden, kendini yardım etmeye zorunlu hissetme ve bu durumdan içsel olarak mutlu olma durumudur (Batson, 2010; Eisenberg, 2010). Özetle prososyal davranışların esasında Diğerkamlık (özgecilik), empati, sempati, gönüllülük, işbirliği ve yardım etme vardır (Twenge, Baumeister, Dewall, Ciarocco ve Bartels, 2007).

2.2.1 Diğerkamlık (Özgecilik)

Diğerkamlık, Türk Dil Kurumu Güncel Sözlükte özgecilik olarak karşılık bulmaktadır. Özgecinin tanımı ise "kişisel yarar gözetmeksizin başkasına yararlı olmaya çalışan (kimse), diğerkâm." Şeklinde tanımlanmıştır (TDK). Diğerkamlık yani özgeciliğin, bilim insanları tarafından farklı tanımlamaları bulunmaktadır.

Özgecilik, insanların herhangi bir menfaat, karşılık olmaksızın ahlaki değerlerinin etkisiyle bile isteye yapmaya gönüllü olduğu davranışlar, yardım edilen

kişiden herhangi bir karşılık olmadan karşısındakinin yararını gözetme, herhangi bir kazanım elde etmeden iyilik yapma, paylaşma, zamanını harcama, başkası için kendini feda etme davranışları olarak tanımlamıştır (Bee, 1992; Cialdini, Kenrick ve Baumann, 1982; Hasting ve diğerleri, 2006; Bar-Tal ve Raviv, 1982; Zahn-Waxler ve Radke-Yarrow, 1982).

Özgeciliğin tanımlarına baktığımızda, karşımızdaki kişiye bir menfaat, çıkar, karşılık beklenmeksizin yardım etme davranışının esas olduğunu görebiliyoruz. Lakin özgecilik demek salt başkasının faydasına yapılan bir davranış değil aynı zamanda kişinin başkalarına yardım ederek kendisini iyi hissetme eylemidir. Görüldüğü gibi özgecilik ve prososyal davranışların arasında ince bir çizgi bulunuyor gibi görünse de özgecilik, prososyal davranışın bir çeşididir (Scott ve Seglow, 2007).

2.2.2 Perspektif Alma

Perspektif alma, karşımızdaki insanın gereksinimlerini, sıkıntılarını anlamayı ve ona duygusal olarak destek olup yardım etmeyi ifade eder. Bunu yaparken yardım ettiği insanın yerine kendini koyduğu için empati; yardım ettiği kişinin yanında olma hissi verdiği için de sempati becerilerini geliştirdiği kabul edilir. Empati ve sempati becerilerinin gelişmesi de prososyal davranışları daha da arttırdığı görülmüştür (Batson ve Powell, 2003; Carlo, Hausmann, Christiansen ve Randall, 2003; Eisenberg, Fabes ve Spinrad, 2006; Griese, 2011).

Çocuk, perspektif alma becerileri sayesinde kendisiyle etkileşimde bulunduğu kişinin yaşadığı zorluğu daha fark edebilmekte ve karşısındaki kişiye yardım etme isteğinin artmasını sağladığı görülmüştür (Hoffman, 1982). Araştırmacılar tarafından aynı eksende yapılan çalışmalar da perspektif alma ile prososyal davranışlar arasında anlamlı bir farkın bulunduğunu ortaya çıkmıştır (Bengtsson, 2003; Carlo vd., 2003; Eisenberg ve Fabes, 1998; Kumru ve Edwards, 2003).

2.2.3 Empati

Prososyal davranışların güdüleyicisi olan empati, bireyin karşısındaki kişinin yaşadığı duygu durumunu farkında olup, kendini o duyguyu yaşayan kişiyle aynı duygu birlikteliğini yaşaması anlamına gelmektedir (Grusec, 2002; Kasatura, 1998; Ulu ve Fışıloğlu, 2002).

Empati insanın hayal kurma becerisiyle karşısındaki insanın tüm duygularını hissetmedir. Yani, karşısındakinin hissettiği duyguyu hissedebilmedir (Ünal, 2007).

Empati, prososyal davranışlarda önemli bir bileşendir. Grusec (2002), okul öncesi dönem çocuklarında empatinin ve prososyal davranışları incelediği çalışmalarda tutarlı bir ilişki olduğunu gözlemlese de erken çocukluk döneminde tutarlı bir ilişkiyi gözlemleyememiştir. Bunun nedenini ise empati duygusunun ilerleyen yaşlarda gelişmesi olarak açıklamıştır.

Bayhan ve Artan (2004), okul öncesi dönem çocuklarının bakış açıları zenginleştikçe empati duygularının da gelişeceğini, empati duygusunun sosyal deneyimlerle birlikte artacağını, sosyal becerileri gelişmiş çocukların empati becerilerinin daha fazla olduğunu belirmiştir. Empati, okul öncesi dönemde çocuğun oynadığı oyuncağı, arkadaşının bu durumdan hoşnut olacağı için arkadaşına vermesi ya da herhangi bir nedenle üzülen arkadaşını sözel ifadelerle üzülmesinin önüne geçmeye şeklinde ortaya çıkabileceğini belirtmiştir (Bayhan ve Artan,2004).

Çocuklar empati duygularının gelişimiyle akranlarının gereksinimlerine, duygularına kayıtsız kalamayacaklardır. Böylelikle arkadaşlarına karşı duyarsız kalamayacaklardır. Bu yolla erken çocukluk döneminde sosyal gelişimlerini sağlamış olacaklardır.

2.2.4 Sempati

Kelime kökü olarak Eski Yunancada “sympatheia” terimi İngilizceye “sympathy” olarak, Türkçeye ise Sempati olarak çevrilmiştir. Sempati terimin kelime anlamı, “birisiyle birlikte acı çekmek ya da “çok sevinmek”tir. Sempati, empati terimi ile uzun bir süre karıştırılmıştır. Sempati bir kişinin çektiği acıyı ya da sevincin aynısını hissetmektir. (Dökmen, 2005: 139).

İnsanın prososyal davranışlar sergilemesini sağlayan iki kavramdan bir olan empati, insanların duygularına ortak olma olarak açıklanırken bir diğer kavram olan sempati ise yine bir başkasına yararlı davranışta bulunma olarak açıklanmaktadır. Prososyal davranışlar ve sempati üzerine yapılan araştırmalarda, insanların olgunluk dönemlerindeki prososyal davranışlarla, erken çocukluk dönemindeki sempati davranışları arasında anlamlı olduğu tespit edilmiştir (Eisenberg ve Fabes, 1998; Eisenberg, Wentzel ve Harris, 1998).

2.2.5 Erken Çocukluk Döneminde Prososyal Davranışların Gelişimi ve Önemi

Erken çocukluk döneminde prososyal davranışları inceleyen çalışmalar yapan araştırmacılar, prososyal davranışların gözlemlendiği farklı yaş konusunda farklı sonuçlar elde etmişlerdir. Conte, Grazzani ve Pepe (2018), prososyal davranışların çocuklarda 2 yaşında gözlemlendiğini ifade ederken, Brownel (2013), 12 ay ile 24 ay arasında gözlemlendiğini, Vaish, Carpenter ve Tomasello (2009) 18 ay ile 25 ay arasında gözlemlendiğini belirmişlerdir. Yavuzer (2012), prososyal davranışların, doğumundan itibaren sergilemeye başladığını, 1-2 yaşlarında daha belirgin hale geldiğini söylemiştir.

Prososyal davranışlar okul öncesi dönemde, genellikle 2 yaşından itibaren gözlemlenmektedir (Svetlova, Nichols ve Brownell, 2010). 2 yaştan sonra ise görülme sıklığı ve geçekleşme çeşidi zenginleşerek gelişmeye devam etmektedir. Zahn-Waxler, Radke-Yarrow, Wagner ve Chapman, 1992).

Dil gelişiminin hızlandığı 2- 2,5 yaşlarından itibaren ise çocuklar, akranlarıyla ve yakın çevresiyle sözlü iletişime geçerler, karşısındaki kişilerin duygularını, isteklerini daha kolay fark ederler. Yardıma ihtiyaç duyan kişilere ise sözlü telkinde bulunarak onları rahatlatma davranışlarında bulunurlar. Yani prososyal davranışlarda bulunurlar. (Eisenberg, Fabes ve Spinrad, 2006; Hoffman, 2000). İnsanlar, günlük hayatta öğrenme yaşantıları yoluyla pek çok sosyal etkileşime girmektedir. Prososyal davranışları da bu etkileşim yoluyla davranış halinde getirmektedir (Clarke, 2004).

Çocuklar üç yaşına geldiklerinde özgeci davranışlar gözlemlenebilmektedir. Özgecilik, 3-4 yaş çocukların gelişimi için önemlidir ve bu davranışı kişisel yarar gözetmeksizin başkasına yararlı olmaya çalışmak için sergilemektedirler. Özgecilik davranışlarının sergilenmeye başlaması ile birlikte, artan duyarlılık sebebiyle çocukların ileriki yaşlarda da prososyal davranışları sergileyebilmeleri için gerekli şartlar olgunlaşmış olur (Bağcı, 2015).

Çocuk, sosyal gelişimin hızlandığı 5 yaşına geldiğinde yakın çevresinin farkındadır. Sosyal ilişkilere karşı daha duyarlıdır. Yine bu dönemde cinsiyetinin farkında olmasıyla cinsiyete dayalı rollerinin de farkındadır. Arkadaşlarıyla birlikte zaman geçirmeyi, grubun bir parçası olmayı, grupta rol üstlenip işbirliği ve yardımlaşmayı önemser (Bağcı, 2015; Yavuzer, 2012). Yakın çevresindeki yetişkinlere yardım etme eğilimleri, grupta ezilen arkadaşı varsa onun yanında olma

ve kardeşlerini koruma davranışları gözlemlenmiştir (Sandström, 1982; Akt. Dinç, 2002).

6 yaş çocuklarının, anne ve babalarına olan yakınlığı sürer. Sosyal çevresinde öğretmeninin ve akranlarının etkisi fazlalaşır. Çocuk, bireysel oyunları ve kendi kendine oynamayı tercih etmez. Oynadığı oyunlar zenginleşmiş, bireysel oyundan grup oyunlarına evrilmiştir. (Çağdaş ve Seçer, 2002). Bu yaşta çocukların, kendisi dışındakilerin düşündüklerinin, hissettiklerinin farkında olmaları söz konusudur. Kendisi dışındakilerin da haklarının olduğunu öğrenir. Başkalarının duygularının farkındadır ve paylaşmak istedikleri gözlenir (Bee ve Denise, 2003; San-Bayhan ve Artan, 2005). Erken çocukluk dönemde çocuklar, etkileşimde bulunduğu çevre zamanla genişler. Etkileşim sonucu elde ettikleri bilgiler ve deneyimler yaşları ilerledikçe artar ve özverili davranışlar edinirler (Dereli, 2008; Kaıl, 1998).

2.2.6 Erken Çocukluk Döneminde Çocukların Prososyal Davranışların Gelişimine Etki Eden Faktörler

Erken çocukluk döneminde prososyal davranış gelişimine yani çocuğun yardımsever ve kolektif davranışlarını araştırırken kalıtımsal ve çevresel faktörler üzerinde durmuşlardır. Bunlardan bazıları çocuğun yaşı, cinsiyeti, kardeş sayısı, ailesinin sosyoekonomik düzeyi, anne-babasının tutumlarıdır (Ahmetoğlu, 2009; Knafo ve Plomin, 2006).

2.2.6.1 Kalıtımsal Etmenler

Erken çocukluk döneminde çocukların prososyal davranış gelişimine etki eden bazı kalıtımsal faktörler mizaç, yaş, cinsiyettir. Aşağıda bu faktörler incelenmiştir.

a) Mizaç (Karakter)

Mizaç bireyin, kalıtımsal olan, davranışsal, sosyo-duygusal gibi özelliklerini sergilediği yaşam deneyimleriyle şekillendiği belirtilen bireysel farklılıklarıdır (McCall,1987; Shiner et all., 2012). Anne babalar, çocukları arasındaki farklılıkların erken çocukluk döneminde fark ettiklerini belirtirken aynı doğrultuda araştırma konusu çocuk olan bilim insanları da çocuklardaki tutum ve davranışların birbirinden farklı olduğunu belirtmişlerdir. Çocukların her biri içine kapanık -dışa dönük, güven duyan – güvenmeyen, kararlı – kararsız olabilmektedir. Kimi çocuklar yaptığı işe

odaklanmada, işleri planlamada iyiyken kimi çocuklar ise içinden geldiği gibi, anlık kararlarla başarıya ulaşmaya çalışmaktadır. Tüm bu özellikler çocukların mizaç zenginliğidir (Callueng ve Oakland, 2014). Caspi ve ark. (2003) yaptıkları boylamsal çalışmada, 3 yaşındaki binden fazla çocuğun uyumluluk, otokontrol, kendine güven, utangaçlık ve çekingenlik vs. özellikleri 26 yaşına geldiklerinde yapılan değerlendirmelere göre karşılaştırıldığında 3 yaşında mizaç özellikleriyle 26 yaşındaki mizaç özellikleri arasında paralellik tespit edildi. Buna göre 3 yaşındayken çekingen davranış sergileyen çocukların 26 yaşındayken de içedönük oldukları; kendine güvenen çocukların ise dışadönük bireyler oldukları görülmüştür.

b) Yaş

Çocuğun yaşı ve sergilediği prososyal davranışları inceleyen alanyazın araştırmalarında araştırmacıların farklı sonuçlara ulaştıkları tespit edilmiştir. Cüceloğlu (2014), çocukların sosyal gelişimlerin süreç içinde, diğer gelişim alanlarıyla (duygusal, dilsel, psikomotor) orantılı olarak ilerlediğini belirtmiştir. Miller, Eisenberg, Fabes ve Shell, (1996) yaş ilerledikçe, çocuğun gelişim süreçlerindeki değişim ve gelişimle birlikte prososyal davranışların da pekiştiğini ifade etmişlerdir. McGinley ve Carlo (2007) yaptıkları araştırmada ise çocuğun yaşı ile prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kumru ve Edwards (2004) çocuğun yaşı ile prososyal davranışları arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu genel bir kanı olduğunu belirtmiştir.

c) Cinsiyet

Prososyal davranışların gelişimine etki eden önemli faktörlerden biri de cinsiyettir. Anne-babalar çocukların eğitimi söz konusu olduğunda çocuğun cinsiyetine göre farklı tutum izledikleri görülmüştür. Cinsiyete göre değişen bu tutum farkı çocukların sosyal becerilerinde de etkisini göstermektedir (Updegraff, McHale ve Crouter, 2001).

Prososyal davranışlarla çocukların cinsiyet arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmalara baktığımızda Kirschener ve Tomasello (2010) kız çocukların prososyal beceri düzeylerinin erkek çocuklarına oranla daha fazla olduğunu söylemiştir. Sarı (2007), kız çocuklarının, sosyal olarak uyum becerilerinin daha iyi olduğunu; Dinç,

(2002) işbirliğine dayalı davranışları daha çok gösterdiğini; Ay, (2017) agresif davranışların erkek çocuklarına göre daha az gözlemlendiğini belirtmişlerdir.

2.2.6.2 Çevresel Etmenler

Başaran (2000), çevreyi fiziksel ve sosyo-kültürel iki kısımda incelemiştir. Bireyin fiziksel çevresini hayvanlar, bitkiler, atmosfer unsurları oluştururken, sosyo-kültürel çevresini ise çevresindeki insanlar, gelenek, görenekleri oluşturmaktadır. Aşağıda bu unsurlar incelenecektir.

a) Aile

Gelişim hızının çok fazla olduğu erken çocukluk dönemini etkileyen etmenler bulunmaktadır. Bunlar çocuğun doğuştan sahip olduğu özellikler ve doğduktan sonra kazandığı özellikler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu önemli özelliklerden çevresel etmenler denilince akla ilk aile gelmektedir (Kandır ve Alpan, 2008). Aile, toplumun gelenek, görenek, etik kurallar ve kültürel değerlerini nesilden nesle taşırken erken çocukluk dönemindeki çocuğun da sosyal uyumunu üstlenen toplumsal mekanizmadır (Yavuzer, 2007). Bandura, (1989) göre, birey ait olduğu sosyal çevrenin ürünü aynı zamanda da bir üreticisi durumundadır (Akt. Bayrakcı, 2013). Erken çocukluk döneminde çevrelerindeki uyarıcılara karşı dikkatlidir, gözlemledikleri davranışları model alma eğilimindedirler. Model olarak algılanan kişi çocuk tarafından seviliyorsa çocuğun modelin davranışlarından etkilenme derecesi de o oranda artmaktadır. Bu açıdan ailenin temel unsurlarından anne ve babanın sergilediği davranışlar çocuk için model alınan davranışlardandır (Çağdaş ve Seçer-Şahin, 2002; Yağmurlu ve Candan Kodalak, 2009).

Durmuşoğlu Saltalı ve Arslan'ın (2012) ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada anne-baba tutumlarıyla çocuk sosyal yetkinliği ve içe dönüklüğü arasında anlamlı ilişki bulunmuştur.

b) Doğum Sırası

Sulloway (1996), aile içinde kardeşlerin doğum sırasına göre incelediği araştırmasında, büyük kardeşler daha başat; küçük kardeşler ise daha dışa dönük bulunmuştur. Yine araştırmada büyük kardeşler daha kaygılı ve vicdanlı oldukları;

küçük kardeşlerin ise farklı deneyimlere karşı önyargısız yaklaştıkları ve uzlaşmacı olduklarını ifade etmiştir.

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 4-5 yaş çocukların sosyal ilişkiler ve işbirliği davranışlarının incelendiği araştırmada doğum sırasının çocukların sosyal işbirliği ve sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki olduğu çıkmıştır (Koçak ve Tepeli, 2006).

Anasınıfına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum ve becerilerine oyun temelli sosyal beceri eğitiminin etkisinin incelendiği araştırmada çocukların doğum sıralarıyla sosyal becerileri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (Durualp ve Aral, 2009).

c) Kardeş Sayısı

Çocuğun sosyal, duygusal, bilişsel gelişim dönemlerinde etkisi büyük olan kardeş, erken çocukluk döneminde çocuğa yakın arkadaş, anne-babalara karşı kendisini destekleyecek önemli bir ortaktır Aksoy, 2017; Kılıçaslan, 2001).

Alanyazındaki çalışmalara bakıldığında kardeş sayısıyla çocuğun sosyal beceri puanları arasında anlamlı ilişki olduğunu söyleyen araştırmacılar bulunmaktadır (Akbaş, 2020; Seven, 2007). Aynı zamanda kardeş sayısıyla çocuğun sosyal beceri puanları arasında anlamlı ilişki bulunmadığını ifade eden araştırmacılar da bulunmaktadır (Akduman, Günündi ve Türkoğlu, 2015; Yaşar Ekinci, 2015; Yener, 2014).

d) Eğitim Süresi

Okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim gören çocukların kendilerini sosyal, duygusal gelişimlerini daha iyi sağladıkları, özgüvenlerinin, iletişim becerilerinin geliştiği ortaya çıkmıştır (Aslanargun ve Tapan (2012). Çocuğun öğretmeniyle kurdukları iletişim ve öğrenmeye karşı güdülenmeleri ile okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi arasında anlamlı ilişki olduğu ifade edilmiştir (Killen ve Smetana, 1999; McCabe ve Altamura, 2011).

Çocuk anaokulunda geçirdiği süre onun okula duygusal olarak bağlanmasını sağlamakta, okula karşı aidiyet duygusunun gelişmesini sağlamakta ve bu da sosyal becerilerini geliştirdiği düşünülmektedir.

2.3 Rekabet

Rekabet güncel Türkçe sözlükte "aynı amacı güden kimseler arasındaki çekişme" olarak yer almaktadır (sozluk.gov.tr). Rekabet, eşit durumda olunan ya da denk durumda olunanlardan geri kalmamak, başarılı olduğu düşünüleni taklit etmek, kusursuzluğa erişmek için kendisi dışındakileri geçme, rakip gördükleri kişilere karşı avantaj elde etme çabaları olarak tanımlanmaktadır (Damon, 2006; Yavuzer, 2011; Morgan, 2004; Bal, 2012).

Kimi araştırmacılar rekabeti bireyin doğuştan sahip olduğu ve doğumundan hayatının sonuna kadar devam eden eğitim, sosyal yaşam vs. hayatın tüm alanlarında kendini gösteren sonsuz yarışmalar dizisi olarak görürken kimi araştırmacılar ise eğitim hayatında rekabet yerine işbirliğinin esas olduğunu savunmaktadırlar (Sheridan ve Williams, 2006 ; Deutsch, 2000). Rekabetin eğitimde kullanılıp kullanılmayacağı araştırmacılar tarafından tartışıladursun esas olan eğitim ortamlarında rekabet kullanılırken çocukların duygularına zarar verilmemesidir (Seven, 2016: 42).

5-18 yaş aralığında bulunan çocuk, genç ve öğretmenlerle yapılan araştırmaya göre çocuk ve gençler rekabeti günlük hayatın ve eğtim ortamlarının olağan bir parçası olarak algılamaktadır. Aynı araştırmada öğretmenler ise rekebeti öğrenme süreçlerine zarar veren bir davranış olrak nitelendirmişlerdir (Sheridan ve Williams, 2011). Araştırmacılar rekabetin öğrenme motivasyonu sağlamada etkin olduğunu, rekabetin öğrenme süreçlerinde dengeli kullanılmasının çocukların öğrenme motivasyonlarında fayda sağlayacağını belirtmişlerdir (Giota, 2010; Harackiewicz, Barron, Pintrich, Elliot ve Thrash, 2002; Sheridan ve Williams, 2011).

2.3.1 Erken Çocukluk Döneminde Çocukların Rekabet Davranışı

İnsanoğlu yaşamı boyunca toplum tarafından kabul görmek için toplumun normlarına göre davranışlarını şekillendirdiği görülmektedir. Bu durumun belirgin örneği erken çocukluk döneminde gözlemlenmektedir. Çocuklar bu dönemde rekabet mekanizmasının nasıl geliştiğini yetişkinleri gözlemleyerek öğrenmektedirler. Bu gözlem sonucunda rekabet davranışlarını öğrenirken sosyalleşme süreçlerini de gerçekleştirmektedirler (Damon, 2006; Tsiakara ve Digelidis, 2012).

Okul öncesi eğitim kurumlarında çocukların, öğrenme merkezlerinin paylaşımı ve hikaye okuma etkinliklerinde öğretmenlerinin kucağına oturma istekleri konusundaki davranışları çocukların rekabet davranışlarının bir göstergesidir. Ayrıca

çocukların oyun ve hareket etkinliklerindeki "oyunu kim kazandı?", "önce ben bitirdim", "ben kazandım" ifadeleri de rekabet davranışlarına örnek olarak gösterilebilir (Sheridan ve Williams, 2006).

2.3.2 Erken Çocukluk Döneminde Rekabet Stilleri

Rekabet çocuklarda erken yaşlarda gözlemlenmektedir. Özellikle okul öncesi eğitim kurumlarında çocuklara rekabetçi davranışa sıklıkla rastlanmaktadır. Bu nedenle olumlu yöndeki rekabet davranışlarının öğretmenler tarafından gözlemlenip desteklenmesi gerekmektedir (Sheridan ve Williams, 2006; Tsiakara ve Digelidis, 2012; 2014).

3-6 yaşlarda erkek çocuklar annelerine, kız çocuklar babalarına kuvvetli sevgi duymaları söz konusudur. Bu sevgi sonucu erkek çocuklar babalarını (oedipus kompleksi); kız çocuklar annelerini (elektra kompleksi) rakip olarak düşünür. Erkek çocuklar yaşlarının ilerlemesiyle birlikte bu rakip görme davranışını babasıyla özdeşleşerek çözümlerken kız çocuklar ise annesiyle özdeşleşmeyle çözümlemektedir (Çetinkaya, 2018: 168). Altı yaşına gelen çocukların rekabet davranışları iyiden iyiye belirginleşmeye başlarken; okul hayatının başlamasıyla da akranlarıyla rekabet halinde olmaya başlar (Orçan Kaçan, 2020: 98; Kılıç, 2016: 487).

Erken çocukluk döneminde rekabetin izlerini araştıran araştırmacılar çocuklar arasında rekabeti gözlemlemektedir. Çocuklar, anne babalarından sosyalleşme sürecinde gözlemledikleri rekabete dayalı davranışları süreç içerisinde anlamaya başlarlar. Okul öncesinde çocuklar farklı koşullar altında rekabet edebilmeleri için tek tip rekabet kullanmamakta rekabet sürecini üç boyutta gerçekleştirmektedir (Tsiakara ve Digelidis, 2012; Sheridan ve Williams, 2006; Weinberger ve Stein, 2008). Buna göre okul öncesi dönemde çocukların rekabet gelişimi "başkalarına odaklı rekabet", "göreve/ hedefe odaklı rekabet" (Tassi, Schneider ve Richard, 2001) ve "baskınlığın korunumuna dayalı rekabet" (Tsiakara ve Digelidis, 2012; Tsiakara ve Digelidis, 2014; Paquette, Gagnon, Bouchard, Bigras ve Schneider, 2013; Tassi, Schneider ve Richard, 2001) olmak üzere üç alt boyutta incelenmiştir.

2.3.2.1 Başkalarına Odaklı Rekabet

Başkalarına odaklı rekabet, yaptığı işi ya da oynadığı oyunu sosyal grubundaki arkadaşlarından daha iyisini yapma, onları yenme ve onlarla rekabet ederek kazanma isteği, kendi performansını arkadaşlarıyla kıyaslama olarak tanımlanmaktadır

(Paquette ve diğ., 2013; Ryckman ve diğ., 1997; Tassi ve diğ., 2001; Tsiakara ve Digelidis, 2014).

2.3.2.2 Görev Odaklı Rekabet

Görev odaklı rekabet, verilen görevi yerine getirme, eksiksiz tamamlama, galip gelme isteği olarak tanımlanmaktadır (Paquette ve diğ., 2013; Ryckman ve diğ., 1997). Görev odaklı rekabette çocuklar, kendilerine verilen küçük görevleri yerine getirmedeki başarısını akranlarıyla da kıyaslayarak rekabet etmektedirler (Tassi vd., 2001). Çocuklar, anaokulunda ya da sosyal oyun ortamlarında akranlarıyla oyun oynarken birinci gelme ve kazanma isteğiyle rekabet ederken çocukların aynı zamanda öğrenme yaşantılarının gelişebileceğini belirmektedir (Sheridan ve Williams, 2006).

2.3.2.3 Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi

Paquette (1994), yaptığı araştırmada başkalarına odaklı rekabet ve görev odaklı rekabet dışında erken çocukluk ve ergenlik dönemlerinde gözlemlenen üçüncü bir rekabet boyutunu, baskınlığın korunumu hiyerarşisini ifade etmiştir.

Buna göre, çocuk elde etmek istediği şeyler için akranlarıyla rekabete girme yerine bu kaynakları elde etmedeki üstünlüğünü koruma çabası söz konusudur (Paquette ve diğ., 2013; Paquette, 1994).

2.3.3 Erken Çocukluk Döneminde Çocukların Rekabet Davranışlarının Gelişimine Etki Eden Faktörler

Araştırmacılar, çocukların rekabet davranışları üzerinde cinsiyet, yaş, aile (anne-baba-kardeş), çocuğun akran grubuna uygunluğu ve onlarla olan ilişkileri vb. gibi faktörler olduğunu belirtmişlerdir (Benenson, Nicholson, Waite, Roy ve Simpson, 2001; Green, Cillessen, Berthelsen, Irving ve Catherwood, 2003).

Gür (2017; 112) aile olsa bile rekabetin fazla olduğu ortamlara gergin bir iklimin hakim olacağını ifade etmiştir. Aile içinde elde etmek istediği kaynakları rekabet yoluyla elde etmek isteyen aile bireyleri anlaşmazlığa düşerek tartışma yaşadığını belirtmiştir.

Ailenin yapısı çocukların davranışları üzerinde etkisi büyüktür (Sailor, 2004). Çocukların yetişmesinde sert disiplin uygulanan ailelerde yetişen çocuklar kendilerini ifade etmekte zorlanan, içine kapanık, agresif ve saldırgan davranışlar gösterebilmekte; ayrıca kardeşler arasında rekabet durumları oluştuğu ve yine bu

rekabet durumları yoluyla işbiliği ve rekabet davranışları gözlemlenebilmektedir. (Çağdaş ve Seçer, 2002; Seven, 2021: 144; Ateş, 2019: 11; McGoldrick, Gerson ve Petry, 2020).

2.4 İlgili Araştırmalar

Erken çocukluk dönemi prososyal davranışlar ve rekabet stilleri ile ilgili yapılan çalışmalar bu bölümde ele alınmıştır. Yapılan çalışmalar incelenmiş ve elde edilen sonuçlara aşağıda yer verilmiştir.

2.4.1 Prososyal Davranışlarla İlgili Yapılan Araştırmalar

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Ostrov, Gentile ve Crick (2006), medyadaki şiddet ve eğitici içeriklerin okul öncesi çocukların prososyal davranışlarına etkisini inceledikleri iki yıllık boylamsal çalışmalarında medyaya maruz kalma ile saldırganlık ve prososyal davranışlar arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğunu bulmuşlardır. Buna göre, medyaya maruz kalma durumlarına göre kız çocuklarının ilişkisel saldırganlık alt boyutunda, erkek çocuklarının ise fiziksel saldırganlık alt boyutunda anlamlı farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Adinugroho (2009) araştırmasında paylaşma, okul kuralları, arkadaşlık vs. prososyal konular içeren çocuk kitaplarının okul öncesi dönemindeki yedi çocuğun davranışları üzerindeki etkilerini gözlemlemiştir. Kitaplar üç gün boyunca araştırmacı tarafından çocuklara okunmuştur. Araştırma sonucunda prososyal içerikli kitap okunan çocukların prososyal davranış düzeylerinin arttığı, saldırganlık davranışlarının ise azaldığı gözlemlenmiştir.

Kato-Shimizu, Onishi, Kanazawa ve Hinobayashi (2013), okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş çocukların doğal gözlem tekniğiyle sosyal dolaylı karışıklığa yönelik davranışsal eğilimlerini incelemişlerdir. Araştırma sonucunda çocukların akranlarını gözlemledikten sonra prososyal davranış gösterme eğiliminde oldukları görülmüştür.

Thelamour (2013) okul öncesi dönemde bulunan 105 çocuğun yaşadıkları çatışmalar ve öğretmen müdahalesinin etkisini araştırmıştır. Araştırmada dokuz hafta boyunca çocuklar serbest oyun etkinlikleri sırasında gözlemlenmiş ve etkileşimleri videoya kaydedilmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların çatışma sonrası prososyal davranışlarında nispeten azalma olduğu gözlemlenmiştir. Yine öğretmen

müdahalesinin çocukların prososyal davranışlarına pozitif yönde etki ettiği gözlemlenmiştir.

Bae (2014) çocuk ve ergenlerin saygı konusundaki düşünceleri ve duyguları üzerine yaptığı deneysel çalışmada 5-7 ve 15 yaşlarındaki 221 çocuğun bilişsel, duyuşsal saygıları ile prososyal davranışları arasındaki ilişkiyi gözlemlemiştir. Verileri elde etmek için öyküleyici ve yarı yapılandırılmış görüşmenin yanı sıra öğretmenlerin çocuklar hakkındaki raporları kullanılmıştır. Araştırma sonucunda saygının temel bir bileşeni olarak adalete ilişkin olarak çocukların inançlarında yaşa bağlı artışlar tespit etmiştir.

Obsuth, Eisner, Malti ve Ribeaud (2015), yaptıları 4 yıllık boylamsal çalışmada 7 yaşından 11 yaşına kadar çocukların saldırganlık davranışlarıyla prososyal davranışları arasındaki ilişki incelemişlerdir. Araştırma bulgularına göre prososyal davranışların saldırganlık davranışlarını yordamadığı görülmüştür.

Conte (2016), 24-47 aylık 149 çocuğun yaş ve cinsiyet değişkenleri ile duygu anlayışı, zihin teorisi ve alıcı dilin prososyal davranışlara olan etkisini incelendiği çalışmasında duygu anlayışı, zihin teorisi ve alıcı dil ile prososyal davranışlar arasında pozitif yönlü ilişki olduğunu bulmuşlardır.

Eisenberg, VanSchyndel ve Spinrad (2016) yaptığı araştırmalarında okul öncesi dönemde bulunan (36-72 ay) 168 çocuğun prososyal davranışları ile anne-baba ve öğretmenlerinin güdüleyici etkisini incelenmiştir. Araştırmada çocukların prososyal davranışları üzerinde anne-baba, öğretmen-çocuk, öğretmen-anne-baba etkisine tek tek bakılmış öğretme–çocuk ilişkisindeki arabuluculuk etkisi tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda anne– baba ve çocuk arasında ilişki ile çocukların prososyal davranış puanları arasında pozitif ilişki tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmen–çocuk ve çocuk– baba arasındaki nitelikli etkileşimin çocukların prososyal davranışları üzerindeki olumlu etkiye sahip olduğu ortaya konulmuştur.

Coyne, Stockdale, Linder, Nelson, Collier ve Essig (2017), yaptıkları boylamsal araştırmada 240 okul öncesi dönem çocuğunun süper kahramanlarla olan etkileşimleriyle saldırganlık, prososyal ve savunma davranışları arasındaki ilişkiyi gözlemlenmiştir. Araştırma bulgularında çocukların süper kahramanlarla olan etkileşimleriyle, fiziksel ve ilişkisel saldırganlıkları arasında ilişki bulunurken prososyal ve savunma davranışları arasında anlamlı ilişkinin bulunmadığı ortaya konulmuştur.

Konz (2017) Bronfenbrenner'ın biyoekolojik teorisini kullanarak ilgili olumlu ebeveynlik, sınıf duygusal desteği ve çocukların problemli ve toplum yanlısı davranışları arasındaki ilişkilyi incelemiştir. Araştırma sonucunda, olumlu ebeveynliğin, çocukların olumlu sosyal davranışlarını önemli ölçüde etkilediği, sınıf duygusal desteğinin ise çocukların sorunlu davranışlarıyla negatif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur.

Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Yağmurlu, Sanson ve Köymen (2005), Türk ve Avusturyalı çocukların prososyal davranışları ile çocuğun mizacı ve ebeveyn davranışları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre Türk ve Avusturyalı çocukların benzer prososyal davranışlar sergiledikleri, annelerin sıcak davranışları ile Avusturyalı çocukların prososyal davranışları arasında pozitif yönlü ilişki olduğu ortaya konulmuştur. Ceza vermenin ise prososyal davranışlar üzerinde olumsuz etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Günindi (2008), çocukların uyum becerileriyle ebeveynlerinin empati becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 180 çocuk ve ebeveynleriyle çalışmıştır. Araştırma sonucunda çocukların ebeveynlerinin empati beceri puanları arttıkça çocuklarının sosyal uyum beceri puanlarının arttığı blirlenmiştir.

Engin (2009), okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 3-5 yaş aralığındaki 178 çocukla yaptığı araştırmasında erken çocukluk döneminde özgecilik gelişimi ile çocukların yaş ve cinsiyetleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha fazla özgeci davranışa sahip olduğu yine çocukların yaşları artıkça özgeci davranışın arttığı belirlenmiştir.

Gülay (2011), okul öncesi eğitime devam eden 5-6 yaş aralığındaki 277 çocuğun prososyal davranışlarını ebeveynlerinin kabul-ret durumları, akran ilişkileri, ve sosyal becerilerine göre incelediği araştırmasında prososyal davranışlarla akran ilişkileri ve ebeveynlerinin kabul-ret durumları arasında anlamlı ilişkili olduğu sonucunu elde etmiştir.

Altay ve Güre (2012), 35-75 ay arasındaki çocukların sosyal yeterlilikleri, olumlu sosyal davranışları ile ebeveyn stilleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma sonucuna göre çocukların sosyal yeterlilik düzeyleri anne babalarının

ebeveyn stilleri, cinsiyet ve kurum türüne göre anlamlı düzeyde farklılık göstermektedir. Buna göre ebeveyni demokratik tutuma sahip çocukların sosyal davranış düzeyleri, ebeveyni izin verici tutuma sahip çocuklardan daha yüksektir.

Bağcı (2015) Araştırmada çocukların (60-72 ay) prososyal davranışları ile ebeveynlerinin prososyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Veri toplama aracı olarak *Çocuk Prososyallik Ölçeği* ve *Yetişkin Prososyallik Ölçeği* kullanılmıştır. Araştırma sonucunda anne-baba prososyallik puanı ile çocuk prososyallik puanı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Araştırmada kız çocuklarının Çocuk Prososyallik Öğretmen formunda aldıkları puanlar erkek çocuklara göre yüksek çıkmıştır. Ayrıca kardeş sayısı değişkeni ile Çocuk Prososyallik anne formundan elde edilen puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

Gülay-Ogelman ve Canbeldek (2016), araştırmalarında küçük çocukların olumlu sosyal davranışlarını anne-baba ve öğretmen görüşlerine göre incelenmişlerdir. Bu amaçla 57-72 ay yaş grubundaki 92 çocuk ve anne-babalarıyla çalışmışlardır. Veriler *Kişisel Bilgi Formu, Ladd ve Profilet Çocuk Davranış Ölçeği Olumlu Sosyal Davranış Alt Ölçeği, Çocuk Prososyallik Ölçeği (Anne/ Baba Formları)* ve *Yetişkin Prososyallik Ölçeği (Anne/ Baba Formları)* kullanılarak toplanılmıştır. Araştırma sonucunda anne-baba görüşüne göre çocukların olumlu sosyal davranışları arasında orta düzeyde anlamlı ve olumlu yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Araştırmanın diğer bir bulgusunda ise annelerinin ve babalarının olumlu sosyal davranışları arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık tespit edilmemiştir.

Bağcı Çetin (2021) okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının prososyal davranışları, sosyal duygusal uyumlarının ve yaşam doyumuna etkisini incelemişlerdir. 5-6 yaş grubu 30 çocuğa Prososyal Davranış Psiko-eğitim Programı beş haftalık sürede uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak *Prososyal Davranış Ölçeği (Çocuk Formu), Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme Ölçeği* kullanılmıştır. Araştırma sonucunda çocukların prososyal davranış toplam puan ve paylaşma alt boyutu, sosyal duygusal uyumun anksiyete-içe dönüklük alt boyutu son test puan ortalamaları arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu, prososyal davranışın işbirliği, yardım etme, empati alt boyutları, sosyal duygusal uyumun kızgınlık-saldırganlık ve sosyal yetkinlik alt boyutları ve yaşam doyumuna ilişkin son test puan ortalamaları arasındaki farkın istatiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür.

Saygılı ve Akkaynak (2021) araştırmasında 60-72 aylık çocukların ahlaki yargı düzeyleri ile prososyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini okul öncesi eğitime devam eden 60-72 aylık 52 kız 46 erkek 98 okul öncesi çocuğu oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama aracı olarak "*Kişisel Bilgi Formu", "Ahlaki Yargı Ölçeği", "Çocuk Prososyallik Ölçeği Öğretmen Formu"* kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda çocukların ahlaki yargı ve prososyal davranış puanlarının yüksek düzeyde olduğu ortaya çıkmıştır.

Aydın (2021) çalışmasında okul öncesi eğitim alan yaşları 13-23 aylık olan 16 çocuk, 24-35 aylık olan 30 çocuk, 36-47 aylık olan 28 çocuk, 48-59 aylık olan 32 çocuk ve 60-70 aylık olan 35 çocuk olmak üzere toplamda 141 çocuk (62 kız, 79 erkek) serbest oyun ve yapılandırılmış oyun zaman dilimlerinde gözlemlemiştir. Araştırma sonucunda prososyal davranışların (yardım etme, paylaşma, rahatlatma ve itaat etme vs.) çocukların ilk yaşlarından itibaren ortaya çıktığı, iki yaşından itibaren ise çocuklarda işbirliği ve bilgilendirme prososyal davranış türlerinin gözlemlendiği tespit edilmiştir.

2.4.2 Rekabet Stilleri ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Tsiakara ve Digelidis (2012), okul öncesi eğitime devam eden 4-5 yaş grubundaki 195 çocuğun *"sözel ve fiziki"* rekabet davranışlarını incelemek amacıyla 165 saat gözlem yoluyla çalışma yapmıştır. Araştırmada sözel rekabet davranışı gösteren çocukların, arkadaşlarına kazanma ve birinci gelmeyi belirterek rekabet davranışını gösterdikleri, fiziksel rekabet davranışı gösteren çocukların ise daha çok bir materyali elde etme, itip kakma gibi fiziksel tepki yoluyla rekabet davranışı sergiledikleri tespit edilmiştir.

Tsiakara ve Digelidis (2014), okul öncesi dönemde bulunan 176 çocuğun rekabet davranışlarını gözlemledikleri araştırmalarında çocukların rekabet davranışlarını belirlemek amacıyla nesnel veriler sağlayacak gözlem tekniği geliştirmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre erkek çocukların rekabet puanlarının kız çocuklara göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca serbest zaman ve beslenme saatlerinde rekabetçi davranışın en az olduğu tespit edilmiştir.

Liu ve LaFreniere (2014) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi dönemde bulunan 27'si kız 33 erkek olmak üzere 60 çocuğu gözlemlemişlerdir. Araştırmada 4-

6 yaştan oluşan karma gruplar arasındaki etkileşimin, akranlar arasındaki işbirliği ve rekabetin yordayıcısı olup olmadığı belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma sonucunda 4-6 yaş karma gruplarındaki çocukların, oyunlarda daha fazla organize oldukları, daha fazla oyun oynadıkları, materyallerin bölüşümünde daha adil oldukları, oyunların görev dağılımında işbirliğine dayalı oldukları gözlemlenmiştir. Homojen yaş dağılımı yapılan kontrol grubundaki çocukların ise oyunlara ilgisiz kaldıkları, oyuna müdahale etmek için daha fazla zaman harcadıkları görülmüştür.

Tsiakara ve Digelidis (2015), 4-6 yaş aralığındaki 80 çocuğun oyun ortamlarında rekabet içeren etkinliklere göre rekabet davranışlarını incelemişlerdir. Araştırmada çocuklardan blokları kullanarak yarışarak ve yarışmadan kule yapmaları istenilmiştir. Çocukların performanslarına bakıldığında kule yapımını yarışarak yapan çocukların % 52,5'u iyi performans sergilerken, yarışmadan kule yapan çocukların %47,5'u iyi performans sergilemiştir. Ayrıca çocukların çoğu yarışırken ve yarışmadan da mutlu olduklarını söylemiştir.

Yang ve Yu (2016) çocukların kardeş sayısına göre rekabet becerilerini araştırdıkları çalışmalarında tek çocuk ve kardeşi olan çocukları gözlemlemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre ailede tek çocuk durumundaki çocukların kardeşi olan çocuklara göre kazanmayı kayda değer bulmadıkları ve rekabet etmek istemedikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Pappert, Williams ve Moore (2017) araştırmalarında 4-6 yaşındaki çocukların rekabetçi ortamlardaki kaynakları paylaşma konusundaki davranışlarını incelenmişlerdir. Bu amaçla çocuklara 8 tane boya kalemi ve boyamaları için resim verilmiştir. Çocuklar deney ve kontrol grubu olmak üzere ikiye ayrılmış deney grubuna çalışma sonunda en iyi resim yapan çocuğun ödüllendirileceği söylenilmiştir. Kontrol grubundaki çocuklara ise resimlerin bitince sergilenmek üzere duvara asılacağı söylenilmiş. Araştırma sonucunda deney grubundaki çocukların, kontrol grubundaki çocuklara kıyasla daha fazla boya kalemini elinde tuttuğu ve daha az paylaşım yaptığı belirlenmiştir. Bu sonuca göre, rekabet yalnızca doğrudan rekabetle bağlantılı olan prososyal davranışı azaltmamakta aynı zamanda adil olmayan bir kaynak paylaşımına neden olmakta, cömertlik ve paylaşımı azaltmaktadır.

Khadjavi ve Nicklisch (2018) okul öncesi çocukların ebeveynlerinin hırs ve tercihleriyle çocuklarının rekabet davranışları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Araştırma bulgularına göre anne-babaları hırslı olan çocukların oyunda kazanma

durumları az olsa bile kazanma hırslarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca araştırmada sosyoekonomik düzeyleri düşük katılımcıların hırs puanlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Fischer, Camba, Ooi ve Chevalier (2018) işbirlikçi ve rekabetçi davranışların bilişsel kontrol üzerindeki etkisini incelemek amacıyla okul öncesi ve ilkokul dönemi çocukları ile birlikte çalışmışlardır. 4-11 yaşındaki 52 çocuğa AX Sürekli Performans Testi (AX Continuous Performance Task) işbirliği gerektiren, rekabet içeren ve nötr ortamlarda uygulanmıştır. Çocuklar işbirliği gerektiren ve rekabet içeren ortamlarda nötr ortama göre daha az hata yapmış, daha hızlı cevap vermiş ve daha fazla bilişsel çaba sarf etmişlerdir. İşbirliği ve rekabet daha iyi düzeyde bilişsel kontrol sağlamıştır ancak kontrolün oluş şeklini değiştirmemiştir.

Lawrence (2017) araştırmasını okul öncesi dönem çocuklarının akranları ile oynadıkları dijital oyun esnasındaki sosyal etkileşimlerini inceledikleri çalışmalarında 20 çift çocuktan gözlem yolu ile alınan bilgiler nitel araştırma yöntemine göre analiz edilmiştir. Araştırma sonunçları çocukların karşılıklı oynadıklarını, dijital oyun esnasında rekabetçi davranıştan işbirlikçi davranışa kadar birtakım davranışları sergilediklerini ortaya koymuştur. Yine sonuçlara göre açık-dizaynlı uygulamaları seçmek, dijital oyun planına katılmak ve akran oyunlarını daha yakından takip etmek çocukların rekabetçi davranışlarını azaltmakta ve işbirlikçi tavırlarını olumlu yönde artırmaktadır.

Herrmann, Engelmann ve Tomasello (2019) 5-8 yaş grubundaki çocuklarla yaptıkları çalışmalarında rekabetçi fedakarlığın nedenini açıklamak için çocuklara birbirlerine hediye verebildikleri oyun oynatmışlardır. Oyunda çocuklara hediye sayısını kendilerinin belirleyebileceği söylenilmiştir. Çocukların bazılarının davranışları diğer bir akranı tarafından gözlemlenmiştir. Araştırma bulgularına göre rekabetçi fedakarlık davranışlarının sekiz yaşındaki çocuklarda daha fazla gözlemlendiğini görülmüştür.

Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Yapılan literatür çalışmasında yurtdışında okul öncesi dönem çocukların rekabet stilleriyle ilgili oldukça fazla olduğu görülmekteyken ülkemizde yapılan çalışmaların nispeten daha az olduğu görülmektedir. Rekabetle ilgili çalışmalar daha

çok ergen ve yetişkinler üzerinde yoğunlaşmakla birlikte okul öncesi çocukların rekabet davranışlarını konu alan araştırmalara da rastlanılmıştır.

Sönmez (2016) çocukların bireysel ve ikili grup etkinlik performans algılarını incelemek amacıyla yaptığı çalışmasında 46-53 aylık 61 erkek, 51 kız okul öncesi çocukla çalışmıştır. Araştırmada çocuklardan rekabet ortamındayken ve rekabet ortamında değilken kule yapmaları ve merdiven skalası kullanılarak performanslarını ifade etmeleri istenilmiştir. Çocukların ayrıca yüz ifadeleri değerlendirilmiştir. Araştırma bulgularında çocukların %46,4'ünün yarışmasız ortamda; %59,8'inin ise yarışmalı ortamda performanslarının iyi olduğu saptanmıştır. Ayrıca çocuklar iki durumda da kendilerini mutlu hissettiklerini belirtmişlerdir.

Uyanık-Balat, Akman, Arslan-Çiftçi (2017) yaptıkları çalışmalarında Paquette, Gagnon, Bouchard, Bigras ve Schneider (2013) tarafından geliştirilen Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'ni (The Preschool Competition Questionnaire) İstanbul ilinde yaşayan 48-72 ay yaş aralığında bulunan 208 çocukla çalışarak ölçeğin Türkçeye uyarlamasını gerçekleştirmişlerdir. Ölçeğin alt boyutları 'Başkalarına Odaklı Rekabet', 'Göreve Yönelik Rekabet' ve 'Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi'dir. Faktörlerin Cronbach alfa katsayıları 0.91 ile 0.96 arasında, test-tekrar test güvenirlik katsayıları 0.85 ile 0.95 arasında, düzeltilmiş madde-toplam puan korelasyonları ise 0.68 ile 0.90 arasında değişmektedir. Ölçeğin uyum indeksleri model ve veri arasında iyi uyum olduğunu ayrıca güvenirlik ve geçerlilik katsayısının yüksek olduğu tespit etmiştir.

Bilici (2019) çocukların sosyal duygusal uyumları, sosyal problem çözme becerileri ve rekabet stilleri arasındaki ilişkinin ve çocukların sosyal duygusal uyumları, sosyal problem çözme becerileri ve rekabet stillerinin çeşitli değişkenler açısından incelediği araştırmasında İstanbul ili Üsküdar ilçesinde ikamet eden ve okul öncesi dönemde eğitim görmekte olan 60-72 aylık 110 çocukla çalışmıştır. Araştırma bulgularına göre çocukların sosyal duygusal uyumları ile rekabet etme stilleri alt boyutları arasında ve sosyal duygusal uyumları ile sosyal problem çözme becerileri alt boyutları arasında anlamlı düzeyde ilişkiler olduğu tespit edilmiştir.

Elçi (2021) okul öncesi dönem çocuklarının 21. yüzyıl becerileri ile rekabet stilleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmanın örneklemini okul öncesi eğitime devam eden beş-altı yaş grubu 173 kız, 185 erkek çocuk oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama araçları olarak "Kişisel Bilgi Formu", "5-6 Yaş Çocuklar için 21. Yüzyıl Becerileri Ölçeği (DAY–2)" ve "Okul Öncesi Rekabet Ölçeği" kullanılmıştır.

Araştırmada aile gelir düzeyi düşük olan çocukların, aile gelir düzeyi orta ve iyi olan çocuklara göre 21. yüzyıl becerileri puanları daha düşük bulunurken okul öncesi eğitimde ikinci ve üzeri yılı olan çocukların 21. yüzyıl becerileri ve rekabet stilleri puanları okul öncesi eğitimde ilk yılında olan çocukların puanlarına göre daha yüksek bulunmuştır.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının prososyal davranışları ile rekabet stillerinin incelendiği bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte veya halen var olan bir olay, konu ya da durumu var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır (Büyüköztürk, 2014).

3.2 Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini Çankırı il merkezinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı resmi anaokulu ve anasınıflarında eğitim görmekte olan 5-6 yaş grubundaki çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemi ise, seçkisiz örnekleme yöntemlerinden biri olan basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Seçkisiz örnekleme yöntemleri, evrenden örneklem için birim çekme işleminin seçkisizlik ilkesine uygun olarak yapıldığı örnekleme yöntemleridir. Basit seçkisiz örnekleme yönteminde örneklemin evreni temsil etme gücü kuvvetli olup evrendeki tüm birimlerin, örneğe seçilmek için eşit ve bağımsız bir şansı bulunmaktadır. Yani örnekleme temel alınan birimlerin seçilme olasılıklarının eşit olması durumudur (Büyüköztürk vd., 2016).

Bu kapsamda araştırmanın örneklemi, basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle belirlenen 5 – 6 yaş grubu (151 kız, 163 erkek) toplam 314 çocuktan oluşmaktadır. Çocuklarla ilgili veriler öğretmenler aracılığıyla toplanmıştır.

Çocukların sosyo-demografik bilgilerine ilişkin veriler tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Çocukların Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler / Alt- Gruplar	**n**	**%**
Cinsiyet		
Erkek	163	51.9
Kız	151	48.1
Kardeş Sayısı		
Tek çocuk	66	21
Bir kardeş	181	57.6
İki Kardeş ve üzeri	67	21.3
Okul öncesi eğitime devam süresi		
0 – 6 ay	137	43.6
7 – 12	58	18.5
12 ay ve üzeri	119	37.9
Yakın arkadaşı olma		
Evet	250	79.6
Hayır	64	20.4
Çocuğun genel durumu		
Özgüveni yüksek ve sosyal	181	57.6
Çoğunlukla sessiz	108	34.4
Çok hareketli ve uyumsuz	25	7.9
Toplam	**314**	**100**

Tablo 1 incelendiğinde çocukların % 51.9'unun erkek, % 48.1'inin kız olduğu, çoğunluğunun bir kardeşinin olduğu (% 57.6), % 43.6'ünün 0 – 6 ay, % 18.5'inin 7 – 12 ay, % 37.9'unun 12 ay ve üzerinde okul öncesi eğitim aldığı görülmektedir. Çocukların % 79.6'unun yakın arkadaşı vardır. Çocukların sınıf içindeki genel durumlarına göre dağılımlarını incelendiğinde % 57.6'nun özgüvenin yüksek ve sosyal olduğu, % 34.4'ünün çoğunlukla sessiz, % 7.9'unun çok hareketli ve uyumsuz olduğu görülmektedir.

Çocukların anne – babalarına ait demografik bilgilerine ilişkin veriler tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2: Çocukların Anne – Babalarına Ait Demografik Özelliklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Değişkenler / Alt- Gruplar	**n**	**%**
Anne Yaş		
30 yaş altı	68	21.7
30-39 yaş	217	69.1
40 ve üzeri	28	8.9
Baba Yaş		
40 yaş altı	245	78
40 ve üzeri	69	21.9
Anne eğitim durumu		
Ortaokul	73	23.2
Lise	119	37.9
Lisans ve Üstü	122	38.9
Baba eğitim durumu		
Ortaokul	46	14.6
Lise	138	43.9
Lisans ve Üstü	130	41.4
Anne çalışma durumu		
Çalışıyor	114	39.5
Çalışmıyor	200	60.2
Toplam	**314**	**100**

Tablo 2 incelendiğide annelerin % 69.1'inin 30-39 yaş aralığında % 21.7'sinin 30 yaş altı, %8.9'unun ise 40 yaş üstüdür. Babaların % 78'i 40 yaş altında, %21.9'u 40 yaş üzerindedir. Çocukların annelerinin %38.9 lisans ve üstü, % 37,9'u lise mezunu, % 23.2'si ortaokul mezunudur. Babaların % 43.9 lise, % 41,4'ü lisans ve üstü, % 14,6'sı ortaokul mezunudur. Çocukların annelerinin % 39,5'i çalışmaktayken % 60.2 çalışmamaktadır.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri, "Kişisel Bilgi Formu", "Çocuk Prososyallik Ölçeği" ve "Okul Öncesi Rekabet Ölçeği" ile toplanmıştır.

3.4 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formunda; çocukların cinsiyeti, kardeş sayısı, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi, sınıf içindeki genel durumları, anne ve babasının yaş, öğrenim durumu, çalışma durumlarına ilişkin sorular yer almaktadır.

3.5 Çocuk Prososyallik Ölçeği

Çocukların prososyal davranışlarını ölçmek amacıyla Çocuk Dereceleme Anketi (Strayer 1985) ve Prososyal Davranış Anketine (Weir, Stevenson ve Graham, 1980) dayanılarak Bower (2012) tarafından düzenlenmiştir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Bağcı ve Öztürk Samur (2016) tarafından yapılmıştır. 22 madde ve tek boyutttan oluşmaktadır. 1 (hiçbir zaman), 2 (nadiren), 3 (bazen), 4 (genellikle) ve 5 (her zaman) şeklinde puanlanan 5'li likert tipinde bir ölçektir. Ölçekten alınan yüksek puan, çocukların prososyal davranışlarının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin anne-baba ve öğretmen formu bulunmaktadır. Bu çalışmada öğretmen formu kullanılmıştır. Öğretmen formunun güvenirlik katsayısı .96 olarak hesaplanmıştır.

3.6 Okul Öncesi Rekabet Ölçeği

Paquette, Gagnon, Bouchard, Bigras ve Schneider (2013) tarafından okul öncesi dönem çocuklarının rekabet stillerini değerlendirmek için geliştirmiş, Uyanık Balat, Akman, Arslan Çiftçi (2017) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek, her bir çocuk için okul öncesi öğretmenleri tarafından doldurulmaktadır. Ölçek 6'lı likert tipinde bir ölçektir (1=asla, 2=hemen hemen asla, 3=bazen, 4=genellikle, 5=çoğu zaman, 6=her zaman). "Başkalarına Odaklı Rekabet", "Göreve Yönelik Rekabet" ve "Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi" olmak üzere üç alt boyut ve 17 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin, Cronbach alfa değeri başkalarına odaklı rekabet boyutu için .96, göreve yönelik rekabet boyutu için .92 ve baskınlığın korunumu hiyerarşisi boyutu için ise .91 olarak hesaplanmıştır. Test-tekrar test güvenirlik katsayısı ise Başkalarına

Odaklı Rekabet boyutu için .95, Göreve Yönelik Rekabet boyutu için .92 ve Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi boyutu için ise .85 olarak bulunmuştur.

3.7 Verilerin Toplanması

Araştırma için öncelikle Çankırı Karatekin Üniversitesi Etik Kurulundan ve Çankırı İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır. Daha sonra anaokulu müdürleri ile öğretmenler ile görüşülmüş araştırmanın amacı anlatılmış, sözlü izinleri alınmıştır. Bu doğrultuda veri toplama araçları araştırmaya katılmayı kabul eden 5-6 yaş grubunda eğitim veren okul öncesi öğretmenlerine yüz yüze ve pandemi dolayısıyla dijital ortamda ulaştırılmış, sınıflarındaki her bir çocuk için ölçekleri doldurmaları istenmiştir. Doğrudan ve dijital ortamda toplanan veriler kontrol edilmiş, eksik doldurulanlar araştırmaya dâhil edilmemiştir. Daha sonra veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir.

3.8 Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 25 paket programında yapılmıştır. Veriler normal dağılım gösterdiği için t- testi, ANOVA ve Pearson Korelasyon testi kullanılmıştır. Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin "Başkalarına Odaklı Rekabet", "Göreve Yönelik Rekabet" ve "Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi" alt boyutlarından alınan puanların normallik varsayımı kapsamında çarpıklık basıklık katsayıları, betimsel istatistikleri incelenmiş elde edilen sonuçlar Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3: Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nden alınan puanların normallik varsayımı kapsamında çarpıklık basıklık katsayılarına ilişkin dağılımlar

				Çarpıklık		Basıklık	
Ölçek/Alt Boyutlar	**Ortalama**	**Ortanca**	**Mod**	**Ist.**	**Std. Hata**	**İstatistik**	**Std. Hata**
Prososyal davranışları	77.33439	80	86	-.441	.138	.104	.274
Başkalarına odaklı rekabet	23,82	12	12	-.213	.138	-.295	.274
Göreve yönelik rekabet	24.63376	25	27	-.185	.138	-.161	.274
Baskınlığın korunumu hiyerarşisi	12.2707	12.0000	12.00	-.213	.138	-.295	.274

Tablo 3'te görüldüğü gibi Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeğinin başkalarına odaklı rekabet, göreve yönelik rekabet ve baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutlarının çarpıklık ve basıklık kat sayılarının -1 ile +1 sınırları arasında yer aldığı dolayısıyla verilerin normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Çarpıklık ile basıklık katsayıları, ±3 sınırları içerisinde kalıyorsa, puanların normal dağılımda olduğu şeklinde yorumlanabilir (Kline, 2011).

Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin "*Başkalarına Odaklı Rekabet"*, *"Göreve Yönelik Rekabet"* ve *"Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi"* alt boyutlarından alınan puanların güvenirliğine ilişkin olarak Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmış elde edilen sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin güvenirliğine ilişkin Cronbach Alfa Katsayısı değerleri

Ölçekler ve Alt Boyutlar	**Cronbach Alfa**
Prososyal davranışları	.966
Başkalarına odaklı rekabet	.872
Göreve yönelik rekabet	.841
Baskınlığın korunumu hiyerarşisi	.775

Tablo 4'te Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin *"Başkalarına Odaklı Rekabet", "Göreve Yönelik Rekabet"* ve "*Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi"* alt boyutları için Cronbach Alfa katsayısının .70'in üstünde olduğu ve güvenilir olduğu görülmektedir. Bir test için hesaplanan güvenirlik katsayısının .70 ve daha fazla olması test puanlarının güvenirliği için yeterlidir (Büyüköztürk, 2012).

4. BULGULAR

Bu bölümde, alt problemlerin çözümüne yönelik gerçekleştirilmiş olan analizler sonucunda ulaşılmış olan araştırma bulguları ve yorumları yer almaktadır.

4.1 Çocuk Prososyallik Ölçeği'nden alınan puanlara ilişkin istatistiksel analiz sonuçları

Çocuğun cinsiyeti, annenin yaşı, babanın yaşı, annenin çalışma durumu ve çocuğun yakın arkadaşı olup-olmama durumuna ilişkin t-Testi Sonuçları tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5: Prososyal Davranışların cinsiyet, annenin yaşı, babanın yaşı, annenin çalışma durumu ve çocuğun yakın arkadaşı olup-olmama durumuna ilişkin t-Testi Sonuçları

Ölçekler /Alt Boyutlar	**Değişkenler**	**Alt-Gruplar**	**$\bar{X}$**	**ss**	**t**	**sd**	**p**
Prososyal Davranış ölçek puanları	Cinsiyet	Kız	80.62	16.33	3.451	312	.001*
		Erkek	74.28	16.17			
	Annenin yaşı	40 yaş altı	77.43	16.63	.570	312	.569
		40 ve üzeri	75.57	15.48			
	Babanın yaşı	40 yaş altı	77.77	16.65	.891	312	.374
		40 ve üzeri	75.76	16.10			
	Annenin çalışma durumu	Çalışıyor	79.36	16.80	1.755	312	.080
		Çalışmıyor	76.01	16.26			
	Çocuğun yakın arkadaşı olma durumu	Evet	80.53	14.25	7.332	312	.000*
		Hayır	64.82	18.83			

Tablo 5'te görüldüğü üzere, çocukların prososyal davranışları cinsiyet ve çocuğun yakın arkadaşı olma durumuna göre anlamlı farklılık göstermektedir ($p< .05$). Bu sonuca göre kız çocuklarının prososyal davranış puanları ($\bar{X}$ =80.62), erkek çocuklarının puanlarından ($\bar{X}$= 74.28) anlamlı olarak daha yüksektir. Aynı zamanda yakın arkadaşı bulunan çocukların prososyal davranış puanları da ($\bar{X}$=80.53), yakın arkadaşı olmayan çocukların puanlarından ($\bar{X}$=64.82) daha yüksektir. Çocukların prososyal davranışları annenin yaşı, babanın yaşı ve annenin çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermemektedir (p>.05).

Çocuğun yaşı, kardeş sayısı, okula devam süresi, anne-baba öğrenim durumu anne-baba mesleği ve çocuğun sınıf içindeki genel durumuna ilişkin tek yönlü ANOVA testi sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: Prososyal Davranışların kardeş sayısı, okula devam süresi, anne-baba öğrenim durumu anne-baba mesleği ve çocuğun sınıf içindeki genel durumuna ilişkin tek yönlü ANOVA testi sonuçları

Değişkenler	**Alt- Gruplar**	**X**	**S**	**sd**	**F**	**p**
Kardeş sayısı	Tek çocuk	77.20	18.84	2	1.417	.244
	1 kardeş	76.30	15.55	311		
	2 kardeş	80.27	16.60	313		
Okula devam süresi	0-6 ay	76.13	17.34	2	2.136	.120
	7-12 ay	75.21	18.89	311		
	12 ay üzeri	79.76	14.01	313		
Anne öğrenim durumu	Ortaokul[1]	73.04	15.67	2	3.914	.021* (1-3)
	Lise[2]	77.42	16.73	311		
	Lisans ve üstü[3]	79.82	16.44	313		
Baba öğrenim durumu	Ortaokul[1]	72.59	16.49	2	3.820	.023* (1-3)
	Lise[2]	76.43	15.53	311		
	Lisans ve üstü[3]	79.97	17.21	313		
Çocuğun sınıf içindeki genel durumu	Özgüvenli ve sosyal[1]	83.92	12.59	2	51.578	.000* (1-2-3)
	Çoğunlukla sessiz[2]	70.91	16.83	311		
	Çok hareketli[3] ve uyumsuz	57.87	13.68	313		

Tablo 6'da görüldüğü gibi, kardeş sayısı ve okula devam etme süresi değişkenlerine göre Çocuk Prososyallik Ölçeği'nden alınan puanlarda anlamlı olarak farklılık olmadığı görülmektedir ($p>.05$). Anne eğitim durumuna göre ölçekten alınan puanlar arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Grupların varyansları homojen olduğu ve örneklem büyüklükleri farklı olduğu için farklılığın kaynağını belirlemede

Post Hoc testlerden Scheffe testi yapılmıştır. Buna göre göre anlamlı farklılığın annesi ortaokul mezunu olan çocuklar ile annesi lisans ve üstü eğitim mezunu çocuklar arasında ve annesi lisans ve üstü eğitim mezunu olan çocuklar lehine olduğu saptanmıştır. Ayrıca, çocukların babalarının eğitim düzeyine göre prososyal davranış puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<.05$). Grupların varyansları homojen olduğu ve örneklem büyüklükleri farklı olduğu için farklılığın kaynağını belirlemede Post Hoc testlerden Scheffe testi yapılmıştır. Buna göre göre anlamlı farklılığın babası ortaokul mezunu olan çocuklar ile babası lisans ve üstü eğitim mezunu olan çocuklar arasında ve babası lisans ve üstü eğitime sahip olan çocuklar lehine olduğu saptanmıştır. Çocukların sınıf içindeki genel durumuna göre prososyal davranış puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<.05$). Grupların varyansları homojen olduğu ve örneklem büyüklükleri farklı olduğu için farklılığın kaynağını belirlemede Post Hoc testlerden Scheffe testi yapılmıştır. Buna göre özgüveni yüksek ve sosyal çocukların prososyal davranış puanları çoğunlukla sessiz, hareketli ve uyumsuz çocuklardan anlamlı olarak daha yüksektir.

4.2 Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nden Alınan Puanlara İlişkin İstatistiksel Analiz Sonuçları

Çocukların cinsiyet, anne - baba yaşı, anne-baba öğrenim durumu, anne çalışma durumu ve çocuğun yakın arkadaşı olup-olmama durumlarına göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin başkalarına odaklı rekabet, göreve yönelik rekabet ve baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutlarından almış oldukları puanlara ilişkin t-Testi sonuçları Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7: Çocukların cinsiyet, anne - baba yaşı, anne çalışma durumu ve çocuğun yakın arkadaşı olma durumlarına göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Başkalarına Odaklı Rekabet alt boyutundan almış olduğu puanlara ilişkin t- Testi sonuçları

Alt boyut	**Değişkenler**	**Alt-Gruplar**	**X̄**	**ss**	**t**	**sd**	**p**
Başkalarına odaklı rekabet	Cinsiyet	Kız	23.24	7.51	-1.290	312	.198
		Erkek	24.37	7.97			
	Anne yaşı	40 yaş altı	24.66	9.27	1.346	283	.179
		40 ve üzr.	23.21	7.25			
	Baba yaşı	40 yaş altı	23.53	7.97	-1.285	312	.200
		40 ve üzr.	24.88	6.90			
	Anne çalışma durumu	Çalışıyor	24.58	8.11	1.396	312	.164
		Çalışmıyor	23.33	7.50			
	Yakın arkadaşı olma durumu	Evet	23.58	7.42	-1.123	312	.262
		Hayır	24.80	8.97			

Tablo 7'de görüldüğü üzere, Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin başkalarına odaklı rekabet alt boyutundan alınan puanlarla çocuğun cinsiyeti, anne-baba yaşı, annenin çalışma durumu, çocuğun yakın arkadaşı olma durumuna göre anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>05).

Çocukların cinsiyet, anne - baba yaşı, anne çalışma durumu ve çocuğun yakın arkadaşı olma durumlarına göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Göreve Yönelik Rekabet alt boyutundan almış oldukları puanlara ilişkin t- testi sonuçları tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8: Çocukların cinsiyet, anne - baba yaşı, anne çalışma durumu ve çocuğun yakın arkadaşı olma durumlarına göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Göreve Yönelik Rekabet alt boyutundan almış oldukları puanlara ilişkin t- Testi sonuçları

Alt boyut	Değişkenler	Alt-Gruplar	$\bar{X}$	ss	t	sd	p
Göreve yönelik rekabet	Cinsiyet	Kız	25.25	5.42	1.892	312	.059
		Erkek	24.06	5.70			
	Anne yaşı	40 yaş altı	24.71	5.58	.835	312	.405
		40 ve üzeri	23.78	5.82			
	Baba yaşı	40 yaş altı	24.78	5.70	.919	312	.359
		40 ve üzeri	24.08	5.16			
	Anne çalışma durumu	Çalışıyor	24.53	5.39	-.259	312	.796
		Çalışmıyor	24.70	5.73			
	Yakın arkadaşı olma durumu	Evet	25.18	4.97	2.855	312	.005*
		Hayır	22.46	7.19			

Tablo 8'de görüldüğü üzere, Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin göreve yönelik rekabet alt boyutu ile cinsiyet, anne yaşı, baba yaşı, anne çalışma durumu değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır (p>05). Çocuğun yakın arkadaşı olma durumu değişkeni ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin göreve yönelik rekabet alt boyutu arasında ise anlamlı farklılık bulunmuştur (p<.05).

Bu sonuca göre yakın arkadaşı olan çocukların puanları ($\bar{X}$=25.18) yakın arkadaşı olmayan çocukların puanlarından ($\bar{X}$=22.46) anlamlı olarak daha yüksektir (p<.05).

Çocukların cinsiyet, anne - baba yaşı, anne çalışma durumu ve çocuğun yakın arkadaşı olma durumlarına göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutundan almış oldukları puanlara ilişkin t- Testi sonuçları tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9: Çocukların cinsiyet, anne - baba yaşı, anne çalışma durumu ve çocuğun yakın arkadaşı olma durumlarına göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutundan almış oldukları puanlara ilişkin t- Testi sonuçları

Alt boyut	**Değişkenler**	**Alt-Gruplar**	**X̄**	**ss**	**t**	**sd**	**p**
Baskınlığın korunumu hiyerarşisi	Cinsiyet	Kız	12.23	3.47	-.186	312	.853
		Erkek	12.30	3.65			
	Anne yaşı	40 yaş altı	12.14	3.55	-2.078	312	.039*
		40 ve üzeri	13.60	3.42			
	Baba yaşı	40 yaş altı	12.17	3.55	-.892	312	.373
		40 ve üzeri	12.60	3.58			
	Anne çalışma durumu	Çalışıyor	12.61	3.47	1.377	312	.169
		Çalışmıyor	12.04	3.60			
	Yakın arkadaşı olma durumu	Evet	12.46	3.27	1.591	312	.116
		Hayır	11.51	4.47			

Tablo 9'da görüldüğü üzere, Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutu ile annenin yaşı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<.05$). Buna göre 40 yaş üstü annelerin çocuklarının lehine rekabet puanları daha yüksek olduğu sonucu bulunmuştur.

Çocukların baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutu ile cinsiyet, baba yaşı, annenin çalışma durumu, çocuğun yakın arkadaşı olma durumu değişekenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($p>.05$).

Kardeş sayısı, okula devam süresi, anne-baba öğrenim durumu ve çocuğun sınıf içindeki genel durumuna göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Başkalarına Odaklı Rekabet alt boyutundan alınan puanlara ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Kardeş sayısı, okula devam süresi, anne-baba öğrenim durumu ve çocuğun sınıf içindeki genel durumuna göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Başkalarına Odaklı Rekabet alt boyutundan alınan puanlara ilişkin ANOVA testi sonuçları

Çocuğun kardeş sayısı	**X̄**	**Ss**	**sd**	**F**	**p**
Tek çocuk	23.88	8.21	2	.501	.606
Bir kardeşi var	24.11	7.80	311		
İki kardeşi var	23.00	7.23	313		
Okula devam süresi					
0-6 ay[1]	23.72	8.27	2	.604	.547
7-12 ay[2]	24.81	8.08	311		
12 ay üzeri[3]	23.47	6.98	313		
Anne öğrenim durumu					
Ortaokul[1]	23.66	7.13	2	4.443	.013* (2-3)
Lise[2]	22.39	7.93	311		
Lisans ve üstü[3]	25.33	7.74	313		
Baba öğrenim durumu					
Ortaokul	23.13	7.74	2	1.704	.184
Lise	23.15	7.62	311		
Lisans ve üstü	24.78	7.87	313		
Çocuğun sınıf içindeki genel durumu					
Özgüveni yüksek ve sosyal[1]	24.35	8.01	2	19.540	.000* (1-2)
Çoğunlukla sessiz[2]	21.25	5.88	311		
Çok hareketli ve uyumsuz[3]	31.35	7.04	313		

Tablo 10'da görüldüğü üzere Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin başkalarına odaklı rekabet alt boyutu ile anne öğrenim durumu arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Buna göre lisans ve üstü öğrenim durumunda olan annelerin

çocuklarının rekabet puanları lise mezunu annelerin çocuklarının rekabet puanlarının lehine yüksek bulunmuştur.

Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin başkalarına odaklı rekabet alt boyutu ile Özgüveni yüksek ve sosyal çocukların puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<.05$). Buna göre özgüveni yüksek ve sosyal çocukların puanları sınıf içinde çoğunlukla sessiz olan çocuklardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Başkalarına Odaklı Rekabet alt boyutu ile kardeş sayısı, okula devam süresi, baba öğrenim durumu puanları arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>.05$).

Kardeş sayısı, okula devam süresi, anne-baba öğrenim durumu, ve çocuğun sınıf içindeki genel durumuna göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Göreve Yönelik Rekabet alt alt boyutundan alınan puanlara ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11: Kardeş sayısı, okula devam süresi, anne-baba öğrenim durumu, ve çocuğun sınıf içindeki genel durumuna göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Göreve Yönelik Rekabet altboyutundan alınan puanlara ilişkin ANOVA testi sonuçları

Kardeş sayısı	X̄	Ss	sd	F	p
Tek çocuk	24.77	5.75	313	.213	.808
Bir Kardeşi var	24.46	5.68	311		
İki Kardeşi var	24.96	5.25	313		
Okula devam süresi					
0-6 ay[1]	23.76	5.55	2	3.251	.040* (1-3)
7-12 ay[2]	24.38	6.46	311		
12 ay üzeri[3]	25.63	5.06	313		
Anne öğrenim durumu					
Ortaokul	23.60	5.36	2	1.625	.199
Lise	24.92	6.21	311		
Lisans ve üstü	24.98	5.04	313		
Baba öğrenim durumu					
Ortaokul	23.35	5.32	2	1.740	.177
Lise	24.59	5.80	311		
Lisans ve üstü	25.13	5.43	313		
Çocuğun genel durumu					
Özgüveni yüksek ve sosyal[1]	26.52	4.75	2	36.509	.000* (1-2,3)
Çoğunlukla sessiz[2]	22.87	5.54	309		
Çok hareketli ve uyumsuz[3]	18.48	4.76	311		

Tablo 11'de görüldüğü üzere, Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin göreve yönelik rekabet alt boyutu ile çocukların okula devam süresi arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<.05$). Buna göre, anlamlı farklılığın, 0-6 ay arasında okul eğitim alan çocuklara ($\bar{X}$=23,76) göre 12 ay ve üzerinde okul öncesi eğitim alan çocukların ($\bar{X}$=25,63) lehine olduğu saptanmıştır. Ayrıca 7-12 arası okul öncesi eğitim

alan çocukların ($\bar{X}$=24.38) göreve yönelik rekabet alt boyutundan aldıkları puan 0-6 ay arasında okul eğitim alan çocuklara ($\bar{X}$=23,76) göre daha yüksek bulunmuştur.

Çocukların Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Göreve Yönelik Rekabet alt boyutundan aldıkları puanlar ile çocuğun sınıf içindeki genel durumu istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<.05$). Buna göre, sınıf içinde özgüveni yüksek ve sosyal olan çocukların ($\bar{X}$=26,52) puanları, sınıf içinde çoğunlukla sessiz ($\bar{X}$=22,87) olan çocuklardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Aynı şekilde özgüveni yüksek ve sosyal olan çocukların ($\bar{X}$=26,52) puanları, ile çok hareketli ve uyumsuz ($\bar{X}$=18,48) olan çocuklardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.

Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Göreve Yönelik Rekabet altboyutundan aldıkları puanlar ile kardeş sayısı ve anne-baba öğrenim durumu arasında istatiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir ($p>.05$).

Çocuğun kardeş sayısı, okula devam süresi, anne-baba öğrenim durumu, ve çocuğun sınıf içindeki genel durumuna göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi alt boyutundan alınan puanlara ilişkin ANOVA testi sonuçları Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12: Çocuğun kardeş sayısı, okula devam süresi, anne-baba öğrenim durumu, ve çocuğun sınıf içindeki genel durumuna göre Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi alt boyutundan alınan puanlara ilişkin ANOVA testi sonuçları

Kardeş sayısı	**X̄**	**ss**	**sd**	**F**	**p**
Tek çocuk	12.89	3.42	2	1.489	.227
Bir Kardeşi var	12.02	3.58	311		
İki Kardeşi var	12.34	3.62	313		
Okula devam süresi					
0-6 ay[1]	11.61	3.61	2	4.614	.011* (1-3)
7-12 ay[2]	12.50	3.42	311		
12 ay üzeri[3]	12.92	3.46	313		
Anne öğrenim durumu					
Ortaokul	11.92	3.32	2	3.014	.051
Lise	11.86	3.75	311		
Lisans ve üstü	12.89	3.45	313		
Baba öğrenim durumu					
Ortaokul	11.78	3.68	2	1.648	.194
Lise	12.04	3.50	311		
Lisans ve üstü	12.69	3.57	313		
Çocuğun genel durumu					
Özgüveni yüksek ve sosyal[1]	13.24	3.32	2	30.187	.000* (1-3)
Çoğunlukla sessiz[2]	10.30	3.18	309		
Çok hareketli ve uyumsuz[3]	13.78	3.26	311		

Tablo 12'de görüldüğü üzere, çocukların Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi alt boyutu ile okula devam süresi değişkeni istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<.05$). Buna göre, 12 ay ve üzerinde okul öncesi eğitim alan çocukların puanları ($\bar{X}$=12,92), 0-6 ay arasında okul öncesi eğitim alan çocukların puanlarından ($\bar{X}$=11,61) daha yüksek bulunmuştur.

Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi alt boyutu ile sınıf içindeki genel durumu istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<.05$). Buna göre, özgüveni yüksek ve sosyal çocukların ($\bar{X}=13,24$) puanları, çoğunlukla sessiz çocuklardan daha yüksek bulunmuştur.

Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi altboyutu ile kardeş sayısı ve anne-baba öğrenim durumu değişkenlerinden alınan puanlar istatiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($p>.05$).

Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin "Başkalarına Odaklı Rekabet", "Göreve Yönelik Rekabet" ve "Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi" alt boyutları arasında anlamlı ilişki olup olmadığı Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı ile bakılmış, elde edilen sonuçlar Tablo 13'te sunulmuştur.

Tablo 13: Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin "Başkalarına Odaklı Rekabet", "Göreve Yönelik Rekabet" ve "Baskınlığın Korunumu Hiyerarşisi" alt boyutları arasındaki korelasyon

Alt Boyutlar		**Prososyallik Ölçeği**	**Başkalarına odaklı rekabet**	**Göreve yönelik rekabet**	**Baskınlığın korunumu hiyerarşisi**
Başkalarına odaklı rekabet	r	-.030	1		
	p	.596			
	n	314			
Göreve yönelik rekabet	r	.647**	.034	1	
	p	.000	.547		
	n	314	314	314	
Baskınlığın korunumu hiyerarşisi	r	.248**	.470**	.434**	1
	p	.000	.000	.000	
	N	314	314	314	

Tablo 13'te görüldüğü üzere, Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin göreve yönelik rekabet ve baskınlığın konumu hiyerarşisi alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki ($r= .647$, $p< .05$; $r= .248$, $p< .05$)

bulunurken, başkalarına odaklı rekabet alt boyutu arasında ilişki anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (r= -.030, p>.05).

Çocukların prososyal davranışlarının rekabet stillerininin (başkalarına odaklı rekabet, göreve yönelik rekabet ve baskınlığın korunumu hiyerarşisi) anlamlı bir yordayıcısı olup olmadığını tespit etmek için her bağımlı değişken için ayrı basit doğrusal regresyon analizi kullanılmış elde edilen sonuçlar Tablo 14'te sunulmuştur.

Tablo 14: Prososyal Davranışlar ile Rekabet Stillerinin Regresyon Analizi

Alt Boyutlar	**Değişken**	***B***	**Standart Hata**	***B***	***t***	***p***
Göreve YR	Sabit	7.706	1.155		6.670	.000
	Prososyal	.219	.015	.647	14.982	.000
Başkalarına OR	Sabit	24.916	2.101		11.859	.000
	Prososyal	-.014	.027	-.030	-.531	.596
Baskınlığın KH	Sabit	8.139	.935		8.708	.000
	Prososyal	.053	.012	.248	4.520	.000

Tablo 14'te görüldüğü üzere, ilk basit doğrusal regresyon analizi sonucunda göreve yönelik rekabet ve prososyal davranış arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur (R=.647, R2=.418, p<.01). Buna göre prososyal davranışlar, göreve yönelik rekabetteki toplam varyansın %42'sini açıklamaktadır.

İkinci basit doğrusal regresyon analizi sonucunda başkalarına odaklı rekabet ve prososyal davranış arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur (R=.030, R2=.001, p>01).

Üçüncü basit doğrusal regresyon analizi sonucunda baskınlığın korunumu hiyerarşisi ile prososyal davranış arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur (R=.248, R2=.061, p<.01). Buna göre prososyal davranış, baskınlığın korunumu hiyerarşisi toplam varyansın %6'sını açıklamaktadır.

5. TARTIŞMA

5.1 Prososyallik Ölçeğinden Alınan Puanlara İlişkin Tartışma

Araştırmada kız çocuklarının erkek çocuklarına kıyasla daha fazla prososyal davranışa sahip olduğu bulunmuştur. Literatürde bu bulguyu destekleyen araştırma sonuçları oldukça fazladır. Buna göre, Altay ve Güre (2012), Eisenberg ve Fabes (1998), Eisenberg, Carlo, Murphy ve Court (1995)'un çalışmalarında kız çocuklarının daha fazla prososyal davranışa sahip olduğu bulunmuştur. Altay ve Güre (2012), okul öncesi eğitim kurumlara devam eden çocukların prososyal davranışlarının cinsiyete göre anlamlı farklılık gösterdiğini, kız çocuklarının akranlarıyla işbirliği yapma, paylaşma, arkadaşlarını sakinleştirme gibi prososyal davranışlara erkek çocuklara kıyasla daha fazla sahip olduğunu belirlemişlerdir. Çocukların sosyal duygusal davranışlarının incelendiği araştırmalarda kız çocuklarının oyuna katılma, arkadaşlarıyla ilişkilerinde yardımlaşma, sevecen davranış gösterme ve arkadaşlarına saygı davranışlarını erkek çocuklarına göre daha fazla gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır (Bierhoff, 2002; Diener ve Kim, 2004; Laibe, Carlo, Torquati ve Ontai, 2004). Mercurio (2003) araştırmasında sosyal beceri puanı ve cinsiyet arasında anlamlı fark olduğunu, kız çocuklarının sosyal beceri puanlarının erkek çocuklarından daha yüksek olduğunu; Park ve Cheah (2005) ise kız çocuklarının duygularını kontrol etmede daha başarılı olduklarını ve sosyal beceri puanlarının daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Kız çocukların erkek çocuklara oranla daha fazla prososyal davranışa sahip olmasının nedeni ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları olabilir. Çünkü kız çocukları küçük yaştan itibaren yardımsever, paylaşımcı, işbirliğine açık yetiştirilmektedir. Diener ve Kim'e (2004) göre kız çocukları oyunlarında sergiledikleri yardım etme, merhamet, paylaşımcılık, sevgi gösterme gibi davranış özelliklerini günlük hayattta da davranışlarına yansıtmakta; erkek çocuklardan bu davranışlar ise çoğunlukla beklenmemektedir.

Araştırmada, çocukların prososyal davranışları ile anne yaşı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Literatürde anne ve babanın yaşı ile prososyal davranışlar

arasında ilişkinin incelendiği çalışmalara çok fazla rastlanılmasa da okul öncesi dönem çocuklarının sosyal uyum becerilerinin incelendiği araştırmalar bu sonucu destekler niteliktedir (Günindi, 2008; Eke, 2018; Ekici,2015). Eke (2018) çalışmasında, 4-6 yaş çocuklarının sosyal davranışları ile ebeveyn yaşı arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığını ifade etmiştir. Günindi (2008) çalışmasında, okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile annenin yaşı arasında anlamlı farklılık bulmamıştır. Ekici (2015) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların sosyal beceri puanları annenin yaşına göre anlamlı farklılık göstermediğini bulmuştur.

Araştırmada, çocukların prososyal davranışları ile baba yaşı arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Literatürde babanın yaşı ile prososyal davranışlar arasında ilişkinin incelendiği çalışmalara rastlanılmasa da okul öncesi dönem çocuklarının sosyal uyum becerilerinin incelendiği araştırmalar bulunmaktadır. Tunçeli ve Akman (2014), çalışmalarında anaokuluna devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal beceri puanlarıyla baba yaşı arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını belirtmişlerdir. Günindi (2008) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileriyle babanın yaşı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlamamıştır.

Araştırmada anne ve babanın yaşının çocuğun prososyal davranışlarında anlamlı bir farklılık oluşturmamasının nedeni prososyal davranışların anne babanın yaşından bağımsız olarak anne babanın çocuğuyla olan iletişimi, çocuk yetiştirme tutumları, doğru rol model olma ve çocuğa sunduğu imkanlarla daha ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Çocukların prososyal davranışları annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu durum, günümüzde modern hayata geçiş ve eğitim seviyesinin yükselmesiyle birlikte kadınların geçmişe kıyasla çalışma hayatına daha fazla dahil olduklarından kaynaklandığını düşündürmektedir. Ayrıca kadınlar çalışsın yada çalışmasın çocuğun sorumluluğun ebeveynler arasında eşit paylaşıldığı düşünülmektir. Literatür çalışmalarına baktığımızda, araştıma bulgularını destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Gizir, 2002; Sarı, ‘007). Gizir (2002) anaokuluna devam eden 4-5 yaş çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne çalışma durumu arasında anlamlı bir farklılık bulmadığını; Sarı (2007) çocukların sosyal uyumlarıyla annelerin mesleklerini incelediği çalışmasında anlamlı bir farklılığa rastlanılmadığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada yakın arkadaşı bulunan çocukların prososyal davranış düzeyleri daha yüksek bulunmuştur. Yakın arkadaşı olan çocukların arkadaşıyla daha çok etkileşime gireceği ve daha çok prososyal davranışlara sahip olacağı düşünülmektedir.

Prososyal davranış özelliklerine sahip çocuklar yardımlaşma, sevgi, saygı, iyilik davranışlarını akran gruplarına daha fazla gösterecekleri için genellikle akranları tarafından kabul edilmeleri beklenmektedir. Literatür çalışmaları araştıma bulgularını destekler niteliktedir. Gülay (2009)'a göre çocuğun prososyal davranışları akranlarıyla kuracağı ilişkisinin belirleyicisidir. Wang vd., (2019) prososyal davranışlar ile akran kabulu arasında pozitif ilişki bulmuşlardır.

Kardeş sayısı değişkeni ile çocukların prososyal davranışları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Günümüzde artan eğitim seviyesinin anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarına olumlu yönde katkı sağladığı ve çocuklara eşit imkanların sağladığı için kardeşler arasındaki olumlu sosyal davranış farklılıkların en aza indiği düşünülmektedir. Bu yüzden de kardeş sayısı değişkeninin anlamlı bir farklılık oluşturmadığı düşünülmektedir. Literatürde çalışmayı destekleyici birçok çalışma bulunmaktadır (Ekici, 2015; Sarı,2007; Orçan ve Deniz,2006; Özbey,2009). Buna göre Sarı (2007) çocukların sosyal uyum ve becerilerinde kardeş sayısının anlamlı bir değişken olmadığını bulmuştur. Ekici (2015) okul öncesi eğitim alan çocuklarla yaptığı çalışmasında kardeş sayısına göre çocukların Sosyal Beceri Ölçeğinin tüm alt boyutlarında anlamlı farklılığa rastlmamıştır. Özbey (2009) anasınıfına giden çocuklarla gerçekleştirdiği çalışmasında kardeş sayısı ile sosyal işbirliği-sosyal bağımsızlık ve sosyal kabul etkileşim alt boyutlarında anlamlı bir farklılığın olmadığını belirlemiştir. Orçan ve Deniz (2006) çalışmasında, okul öncesi kurumlara devam eden 6 yaş grubundaki çocukların sosyal uyumlarıyla kardeş sayısının anlamlı bir değişken olmadığı rapor edilmiştir.

Çocuğun okula devam süresi değişkeni ile çocukların prososyal davranışları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı belirlenmiştir. Okul öncesi eğitimin akran gruplarındaki çocukları bir araya getimesi, etkileşimlerini sağlaması nedeniyle çocukların prososyal davranışlarını desteklemesi beklenmektedir. Ancak prososyal davranışların aile tarafından çocuğa doğru rol model olma ve doğru davranışların pekiştirilmesi yoluyla öğrenilmesinin ailede başlaması gerektiği düşünülmektedir. Bu nedenle çocukların prososyal davranışlarında okul öncesi eğitime devam süresi anlamlı bir değişken olarak bulunmamış olabilir. Literatür çalışmalarına baklıdığında Ekici (2015) çalışmasında okul öncesi eğitim alan çocukların sosyal beceri puanları ile

okula devam süreleri arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını tespit etmiştir. Özbey'in (2009) çalışmasında da çocukların sosyal beceri puanlarıyla okul öncesi eğitime devam süreleri arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Sonuçlar araştırma bulgusunu destekler niteliktedir.

Çocukların anne-baba öğrenim durumuna göre çocukların prososyal davranışları anlamlı bir farklılık göstermektedir. Buna göre göre anne-babası lisans ve lisansüstü mezunu olan çocuklar, anne-babası ortaokul mezunu olan çocuklara kıyasla daha fazla prososyal davranışa sahiptir. Eğitim düzeyi yükseldikçe anne-babaların çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda daha fazla bilgi sahibi oldukları ve yine bu konuda çocuklarına doğru rol model oldukları düşünülmektedir. Sarı (2007) çalışmasında anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların sosyal uyum ve becerileri ile anne-baba eğitim düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Günindi (2008) anne-baba eğitim düzeyi yükseldikçe çocukların sosyal uyum becerilerinin artığını belirlemiştir.

Araştırmada, çocuğun sınıf içindeki genel durumu ile prososyal davranış puanları istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<.05$). Buna göre özgüveni yüksek ve sosyal çocukların prososyal davranış puanları, çoğunlukla sessiz, hareketli ve uyumsuz çocuklardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Literatür çalışmalarına baktığımızda çocuğun sınıf içindeki genel durumu ile prososyal davranışları inceleyen çalışmaya rastlanılmamıştır. Araştırmada özgüveni yüksek ve sosyal çocukların prososyal davranış puanları, çoğunlukla sessiz, hareketli ve uyumsuz çocuklardan anlamlı olarak daha yüksek bulunmasının nedeni prososyal davranışa sahip çocukların sosyal ilişkileri ve iletişim becerileri güçlü, işbirliğine açık, paylaşımcı, yardımsever ve uyumlu olmaları olarak düşünülmektedir. Sessiz ya da çok hareketli ve uyumsuz davranışa sahip çocukların akranlarıyla iletişim kurma becerilerinin nispeten düşük olacağı ve dolayısıyla da prososyal davranış düzeylerinin de düşük olacağı düşünülmektedir.

5.2 Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nden Elde Edilen Bulguların Tartışılması

Araştırma sonucuna göre, çocukların rekabet stilleriyle cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Literatürde yapılan çalışmalara baktığımızda araştırma sonuçlarını destekleyen çalışmaların olduğu görülmektedir.

Uyanık Balat, Akman ve Arslan Çiftçi (2017) okul öncesi eğitim alan çocukların rekabet stillerini inceledikleri çalışmalarında çocukların cinsiyetleri ile rekabet stilleri arasında anlamlı farklılık bulmamışlardır. Bay'ın (2020) anasınıfına giden 223 çocuğun rekabet stillerini bazı değişkenlere göre incelediği çalışmada yine cinsiyet anlamlı bir farklılık oluşturmamıştır. Tüm bu bulgulara karşın literatürde araştırma bulgularını desteklemeyen araştırma bulguları da mevcuttur. Paquette ve arkadaşları (2013) kızların erkeklere göre daha fazla rekabetçi davranış gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Tsiakara ve Digelidis (2014) ise erkek çocukların kız çocuklarına göre daha fazla rekabet davranışı gösterdikleri sonucuna ulaşmıştır. Bu çalışmada cinsiyetin anlamlı bir farklılık oluşturmamasının nedeni değişen çocuk yetiştirme tutumları olabilir. Günümüzde kız ve erkek çocuklara aynı imkanlar sunulduğu gerek aile gerekse de okul ortamında hiçbir gruba ayrıcalık tanınmadığı düşünülmektedir.

Araştırma sonucuna göre, 40 yaş üstü annelerin çocuklarının baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutundan aldıkları puanlar, annesi 40 yaş altında olanlardan daha yüksek bulunmuştur. Çocuklar ilk sosyal gelişimlerini anne-baba ve akranlarını gözlemleyerek oluşturmaktadır. Bu açıdan aile üyelerinin çocukların davranışları üzerinde etkisi yadsınamaz (Sailor, 2004). Bu araştırmadan farklı olarak çocukların rekabet stilleriyle annenin yaşı değişkeninin farklılaşmadığı araştırma sonuçları (Bilici, 2019; Bülbül, 2019) da bulunmaktadır. Bilici'nin (2019) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların rekabet stillerini çeşitli değişkenler açısından incelediği çalışmasında 60-72 ay çocukların rekabet stilleriyle anne yaşı değişkeni arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Bülbül'ün (2019) okul öncesi eğitimine devam eden 48-72 aylık çocukların rekabet stilleri ile çocuklara yönelik ebeveyn tutumlarını incelediği çalışmasında 48-72 aylık çocukların rekabet stilleriyle anne yaşı değişkeni arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Yaşı büyük annelerin çocuk yetiştirme konusunda daha deneyimli olduğu, çocuklarını rekabet konusunda daha doğru yönlendirdiği, çocuklarına rekabetçi ortam sundukları düşünülmektedir. Dolayısıyla bu nedenle annesi 40 yaş ve üzerinde olan çocukların rekabetçi davranış puanları daha yüksek çıkmış olabilir.

Araştırma sonuçlarına göre babanın yaşı değişkeni ile rekabet stillerinin alt boyutları olan başkalarına odaklı rekabet, görev odaklı rekabet ve baskınlığın korunumu hiyerarşisi puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Literatürde araştırma bulgularını destekleyen çalışmalar mevcuttur. Bay (2020) anasınıfına devam eden 223 çocuğu incelediği çalışmasında baba yaşı ile rekabet

stilleri arasında anlamlı ilişkiye rastlanılmadığı sonucuna ulaşmıştır. Bilici'nin (2019) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların rekabet stillerini çeşitli değişkenler açısından incelediği çalışmasında 60-72 ay çocukların rekabet stilleriyle baba yaşı değişkeni arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Bülbül'ün (2019) okul öncesi eğitimine devam eden 48-72 aylık çocukların rekabet stilleri ile çocuklara yönelik ebeveyn tutumlarını incelediği çalışmasında 48-72 aylık çocukların rekabet stilleriyle baba yaşı değişkeni arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmamıştır. Yapılan bu çalışmalar çalışmanın bu bulgusunu desteklemektedir. Bunun neden olarak çocukların rekabet davranışları üzerinde babaların yaşından ziyade babaların çocuklarıyla olan pozitif yönlü ilişkilerin daha etkili olması olarak düşünülmektedir.

Araştırmada annenin çalışma durumu değişkeni ile başkalarına odaklı rekabet, görev odaklı rekabet ve baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutları anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Bu sonuca göre annesi çalışan çocuklarla annesi çalışmayan çocukların rekabet puanları farklılaşmamıştır. Bu sonucun nedeni olarak çalışmayan annelerin ev temizliği, yemek yapma vs. rutin ev işlerinden sonra arta kalan zamanda çocuklarına ayırdıkları nitelikli zaman diliminin çalışan annelerin evde kalma sürelerinde çocuklarına ayırdıkları nitelikli zaman dilimine yakınlığıyla açıklanabilir. Bülbül'ün (2019) okul öncesi eğitimine devam eden 48-72 aylık çocukların başkalarına odaklı, baskınlığın korunumu hiyerarşisi odaklı rekabet stilleri ile anne mesleği değişkeni arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanılmazken; çocukların görev odaklı rekabet alt boyutunda farklılığa rastlanılmıştır.

Araştırmada sınıfında yakın arkadaşı bulunan çocukların görev odaklı rekabet puanları, sınıf içinde yakın arkadaşı bulunmayan çocukların puanlarına göre anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur. Görev odaklı rekabet karşısındakine galip gelmekten çok yaptığı işi ya da kendisine verilen bir görevi gerçekleştirirken en iyisini yapmadır (Paquette ve diğ., 2013). Yani bu rekabet alt boyutunda çocuk arkadaşlarını tam bir rakip görmekten ziyade daha çok kendisine verilen görevi en iyi şekilde yapma söz konusudur. Dolayısıyla çocuk bu rekabet alt boyutunda sınıftaki arkadaşlarını ezeli bir rakip olarak görmekten çok öğretmenin ya da yetkişkinlerin kendisine verdiği görevi en iyi şekilde yerine getirmenin verdiği mutluluğa odaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Yine sınıf içinde yakın arkadaşı olan çocuklar öğretmenlerin/yetişkinlerin verdiği görevi yerine getirmenin verdiği mutluluğu yaşamak istemiş olabilirler.

Araştırmada kardeş sayısı değişkeni ile çocukların rekabet arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Tek çocuk durumu ile rekabet stillerinin alt boyutlarının farklılaşmamasının nedeni çocuğun tek olması nedeniyle evde rekabet edeceği akranının olmayışı bu nedenle rekabet davranışı göstermediği şeklinde yorumlanabilir. Bay (2020) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 220 çocuğun rekabet stillerinin bazı demografik değişkenler açısından incelediği çalışmasında, kardeş sayısıyla çocuğun rekabet stilleri arasında anlamlı ilişki tespit etmemiştir. Bilici'nin (2019) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık 110 çocuğun sosyal problem çözme becerileri ve rekabet stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında kardeş sayısı arasında anlamlı ilişki tespit edilmemiştir. Yapılan çalışmaların araştırma bulgusunu desteklediği görülmektedir. Araştırmada kardeş sayısı değişkeni ile rekabet stillerinin alt boyutlarının farklılaşmamasının nedeni bir kardeşi ve daha fazla kardeşi olan çocukların sürekli bir arada olmaları, aynı evi ve imkanları birlikte paylaşmaları nedeniyle birbirleriyle rekabet etmek yerine uzlaşmayı tercih etmeleri olarak düşünülebilir. Kardeş sayısından çok anne-baba tutumlarının, çocuklarına karşı davranışlarının önemli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada çocukların okula devam ettikleri süre ile göreve yönelik rekabet ve baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyut puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre çocukların okul öncesi eğitime devam süreleri arttıkça rekabet stillerinin alt boyut puanlarından göreve yönelik rekabet ve baskınlığın korunumu hiyerarşisinden aldıkları puanların artış gösterdiği görülmektedir. Çocukların okul öncesi eğitim kurumlarına devam süresi arttıkça sınıf içinde işbirliği, yardımlaşma, empati gibi prososyal davranışları kazandıkları, öğretmenlerin olumlu rekabeti çocuklara kazandırdıkları düşünülmektedir. Literatür çalışmalarına bakıldığında araştırma sonuçlarını destekleyen çalışmalara rastlanılmaktadır. Bay'ın (2020) anasınıfına giden 223 çocuğun rekabet stillerini bazı değişkenlere göre incelediği çalışmasında, çocuğun okul öncesi eğitim süresi arttıkça göreve yönelik rekabet ve baskınlığın hiyerarşisi ortalamalarının arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Paquette ve diğ. (2013) ile Tassi ve Schneider, (1997) rekabet stilleri ve saldırganlık üzerine yaptığı çalışmalarında çocuğun okula devam süresi arttıkça saldırgan davranışlarının azaldığını belirlemişlerdir. Kapıkıran İvrendi ve Adak (2006) okul öncesi çocuklarının sosyal becerilerini inceledikleri araştırmalarında çocukların okula devam süreleri arttıkça sosyal beceri davranışları arasında anlamlı olarak farklılık bulunduğunu, çocukların okula devam süreleri arttıkça sosyal beceri puanlarının da buna bağlı olarak

arttığını belirtmişlerdir. Bu doğrultuda okula devam süresinin rekabet puanlarına da yansıyacağı düşünülmektedir.

Araştırmada annenin eğitim düzeyine göre çocukların başkalarına odaklı rekabet alt boyutu puanları anlamlı bir farklılık göstermektedir.Literatür çalışmaları araştırma bulgusunu desteklemektedir. Bay (2020) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 220 çocuğun rekabet stillerinin bazı demografik değişkenler açısından incelediği çalışmasında, anne öğrenim durumuyla çocuğun rekabet stilleri arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bilici'nin (2019) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık 110 çocuğun sosyal problem çözme becerileri ve rekabet stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında çocukların okul öncesi rekabet ölçeği toplam puan ve baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutlarıyla anne eğitim düzeyi arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Bronstein ve Zlotnik (2008) annelerin öğrenim düzeyleri yükseldikçe çocukları destekleyici tutumlarında artış olduğunu ortaya koymaktadır. Buna göre öğrenim durumu lisans ve üstü olan annelerin çocuklarının rekabet puanlarının ilkokul, ortaokul ve lise mezunu anneleın rekabet puanlarına göre yüksek çıkması annelerin öğrenim durumu arttıkça çocukları sosyal ve duygusal olarak daha fazla destekleyecekleri düşünülmektedir.

Araştırmada babanın eğitim düzeyi değişkeni ile başkalarına odaklı rekabet, görev odaklı rekabet ve baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutları anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre baba öğrenim durumu yükseldikçe, çocukların rekabet davranışlarında farklılaşma olmamaktadır. Literatür sonuçlarına baktığımızda araştırma bulgularından farklı bulgulara rastlanılmıştır. Bilici'nin (2019) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 60-72 aylık 110 çocuğun sosyal problem çözme becerileri ve rekabet stilleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında rekabet ölçeğinin baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutu ile baba öğrenim durumları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur. Bay (2020) okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 220 çocuğun rekabet stillerinin bazı demografik değişkenler açısından incelediği çalışmasında baba öğrenim durumuyla çocuğun rekabet stilleri arasında anlamlı ilişki tespit etmiştir. Anne-babanın eğitim düzeylerinden çok çocuklarına karşı tutumları, geçiridikleri nitelikli zaman gibi faktörlerin etkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada çocuğun sınıf içindeki genel durumu ile başkalarına odaklı rekabet, görev odaklı rekabet ve baskınlığın korunumu hiyerarşisi alt boyutları arasında anlamlı bir farklılık görülmektedir. Araştırmanın bulgularına göre özgüveni

yüksek ve sosyal olan çocukların puanları çoğunlukla sessiz olan çocukların rekabet puanlarına göre yüksek bulunmuştur. Bu sonuç özgüveni yüksek ve sosyal çocukların, çoğunlukla sessiz çocuklardan daha fazla akranlarıyla etkileşime girmeleri ve bunun sonucu olarak da kişiler arası çatışmaya daha az girmeleri olarak yorumlanabilir. Özgüveni yüksek ve sosyal çocuklar etkileşime girmekten çekinmezler, kendilerini daha kolay ifade edebilirler ve olumlu iletişim kurabilirler. Araştırmada "*özgüveni yüksek ve sosyal*" çocukların göreve yönelik rekabet puanları "*çoğunlukla sessiz*" ve "*çok hareketli ve uyumsuz*" çocukların rekabet puanlarından yüksek bulunmuştur. Savin-Williams (1979), okul öncesi dönemde bulunan çocukların göreve yönelik rekabet puanı ile sosyal uyum becerileri yüksek olan çocuklar arasında anlamlı farklılık olduğunu ortaya koymuştur.

Çocuk Prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin göreve yönelik rekabet ve baskınlığın konumu hiyerarşisi alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Ancak prososyal davranışlarla başkalarına odaklı rekabet alt boyutu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Prososyal davranış içinde empati, sempati, şefkat, endişe duyma, teselli etmek, yardım etmek, paylaşmak, iş birliği yapmak, gönüllü olmak ve bağış yapmayı, bir başkasına iltifat etmeyi ve üzgün olan kişiyi teselli etmeyi, bir sorunun üstesinden gelirken iş birliği yapmayı barındırmaktadır (Hastings, Utendale ve Sullivan, 2006). Baskınlığın korunumu hiyerarşisi rekabet stillerinin içinde kişilerarası rekabet düzeyinin en az olduğu rekabet olarak tanımlamıştır (Paquette ve diğ., 2013). Görev odaklı rekabet ise bir görevi gerçekleştirirken en iyisini yapma isteğidir (Paquette ve diğ., 2013; Tassi ve diğ., 2001). İnsanlar sosyal hayatlarını idame ettirmelerinde başarıları rekabet ve işbirliği arasında kuracakları dengeye bağlıdır (Flanders, Herman ve Paquette, 2013). Bu açıdan baskınlığın hiyerarşi ve göreve yönelik rekabet davranışları olumlu; başkalarına odaklı rekabet davranışları ise olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Dolayısıyla olumlu sosyal davranışlar olarak değerlendirilen prososyal davranışın olumlu rekabeti artırması beklenen bir sonuçtur.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, Çocuk Prososyallik Ölçeği'nden alınan puanlarla cinsiyet, çocuğun yakın arkadaşı olma durumu, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu ve çocuğun sınıf içindeki genel durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu, annenin yaşı, babanın yaşı, annenin çalışma durumu, kardeş sayısı, okula devam süresi değişkenleri arasında ise anlamlı farklılık olmadığı bulunmuştur.

Araştırmada Rekabet Ölçeği'nin başkalarına odaklı rekabet alt boyutunda anne öğrenim durumu, çocuğun sınıf içindeki genel durumu değişkenlerinin anlamlı farklılık oluşturduğu, cinsiyet, anne yaşı, baba yaşı, anne çalışma durumu, çocuğun yakın arkadaşının olma durumu, kardeş sayısı, okula devam süresi, baba öğrenim durumu değişkenlerinin anlamlı farklılık oluşturmadığı bulunmuştur.

Araştırmada Rekabet Ölçeği'nin göreve yönelik rekabet alt boyutunda çocuğun yakın arkadaşının olma durumu, okula devam süresi, çocuğun sınıf içindeki genel durumu değişkenlerinin anlamlı farklılık oluşturduğu, cinsiyet, anne yaşı, baba yaşı, anne çalışma durumu, kardeş sayısı, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu değişkenlerinin anlamlı farklılık oluşturmadığı bulunmuştur.

Araştırmada Rekabet Ölçeği'nin baskınlığın korunumu hiyerarşisi rekabet alt boyutunda anne yaşı, okula devam süresi, çocuğun sınıf içindeki genel durumu değişkenlerinin anlamlı farklılık oluşturduğu, cinsiyet, baba yaşı, anne çalışma durumu, çocuğun yakın arkadaşının olma durumu, kardeş sayısı, anne öğrenim durumu, baba öğrenim durumu değişkenlerinin anlamlı farklılık oluşturmadığı bulunmuştur.

Çocuk prososyallik Ölçeği ile Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin göreve yönelik rekabet ve baskınlığın konumu hiyerarşisi alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunurken, başkalarına odaklı rekabet alt boyutu arasında ilişki anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

İlk basit doğrusal regresyon analizi sonucunda göreve yönelik rekabet ve prososyal davranış arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. İkinci basit doğrusal

regresyon analizi sonucunda başkalarına odaklı rekabet ve prososyal davranış arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Üçüncü basit doğrusal regresyon analizi sonucunda baskınlığın korunumu hiyerarşisi ile prososyal davranış arasında anlamlı ilişki olduğu bulunmuştur. Buna göre prososyal davranış, baskınlığın korunumu hiyerarşisi toplam varyansın %6'sını açıklamaktadır. Araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar ışığında;

- Sınıf içerisinde çocukların prososyal davranış ve pozitif rekabet davranışları drama, örnek olay, sohbet, bireysel ve grup oyunları gibi teknikler kullanılarak desteklenebilir, etkinlikler planlanabilir.
- Okul öncesi eğitim süresi artıkça prososyal davranış ve pozitif rekabet artmaktadır. Bu nedenle tüm çocukların okul öncesi eğitimden yararlanması için eğitim politikaları oluşturulabilir.
- Pozitif rekabet ve prososyal davranışları geliştirici aile katılımı çalışmalarının düzenlenebilir.
- Sınıf ortamları prososyal etkileşimi destekleyecek şekilde (blok, evcilik materyalleri vb.) alanlar zenginleştirilebilir.
- Çocuğun yakın arkadaşı olması prososyal davranışlarını desteklemektedir bu nedenle, çocukların akranlarıyla etkileşime geçmeleri için anne baba ve öğretmenlere seminerler verilebilir.
- Sınıf ortamında içe kapanık çocukların sınıftaki arkadaşlarıyla arkadaşlık kurmalarını sağlayacak ortam sağlanabilir.
- Sosyal gelişimde en önemli etmenlerden birisi anne-babanın ve öğretmenlerin rol model davranışlarıdır. Bu nedenle ailelere, öğretmenlere eğitimler, seminerler verilebilir.
- Literatürde okul öncesi dönem çocuklarının rekabet sitilleriyle ilgili boylamsal çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür. Konuya ilişkin boylamsal araştırmalar yapılabilir.
- Çocukların prososyal davranışlarını ve pozitif rekabet düzeylerini desleyecek eğitim programları geliştirilebilir, deneysel çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

Adinugroho, A.D. (2009). The effect of self monitoring instruction package: Using picture books to increase preschooler's prosocial behavior. Unpublished doctorate thesis, Purdue University The Graduate School, West Lafayette.

Ahmetoğlu, E. (2009) Sosyal Gelişim. Y. Fazlıoğlu (Ed). Erken Çocukluk Gelişimi Ve Eğitimi , (s.39-61). İstanbul: Kriter Yayınları.

Akbaş, İ. (2020). Farklı sosyoekonomik çevrede eğitim alan 60-72 aylık okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerinin ve akran oyunlarının incelenmesi. Yüksek lisans tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Akbayırlı, Y. ve Aydın, B. (2000). Bir ölçek geliştirme çalışması: rekabetçi tutum ölçeği (RTÖ): geliştirilmesi, güvenirliği ve geçerliliği. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 12, 9–24.

Akfırat Önalan, F. (2006). Sosyal yeterlilik, sosyal beceri ve yaratıcı drama. Yaratıcı Drama Dergisi, 1(1), 39-58.

Aksoy, P. (2017). Aile içi ilişkiler ve iletişim. G. Baran (Ed). Aile yaşam dinamiği içinde s.67-100. Ankara: Pelikan.

Altay, F.B, Güre, A. (2012). Okul öncesi kuruma (devlet-özel) devam eden çocukların sosyal yeterlik ve olumlu sosyal davranışları ile annelerinin ebeveynlik stilleri arasındaki ilişkiler. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri, 12 (4), 2699-2718.

Ames, C., Ames, R. & Felker, D. W. (1977). Effects of competitive reward structure and valence of outcome on children's achievement attributions. Journal of Educational Psychology, 69(1), 1-8.

Angeliki, T. ve Nikolaos, D. (2012). Ways preschool children aged 4-5 years old express their desire to excel. European Psychomotricity Journal, 4(1), 41–48.

Aral, N., Baran, G., Çimen, S. ve Bulut, Ş. (2000). Çocuk gelişimi 2 (1. baskı).İstanbul: YA-PA Yayınları.

Arıkan, Arzu. (2011). Değerler Eğitiminin Tanımı, Önemi ve Kapsamı. Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitimi, Ed. Arzu Arıkan. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Web-Ofset Tesisi.

Ateş, F. B. (2019). Aile danışmanlığı. Turan Akbaş ve Nilüfer Özabacı (Ed.), Kuram ve uygulamaları ile aile danışmanlığı içinde (s.3-37). Ankara: Pegem Akademi.

Ay, H. (2017). Okul öncesi dönemi çocuklarının saldırganlık davranışlarının anne ve öğretmen görüşlerine göre incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Burdur.

Aydın, M. Ş. (2021). 13-70 aylık çocuklarda prososyal davranışlar: doğal gözlem çalışması. Psikoloji Çalışmaları. 1-37 DOI: 10.26650/SP2019-0096

Bae, N. Y. (2014). The development of children's respect and relations to prosocial. (Yüksek Lisans Tezi). Erişim adresi: https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/70180/4/Bae_Na_Y_20141 1_MA_thesis.pdf

Bağcı, B. (2015). Çocuk ve Yetişkin Prososyallik Ölçeklerinin Geçerlik Güvenirlik Çalışması ve Çocuk İle Anne Baba Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bağcı, B. (2021). Prososyal Davranış Psikoeğitim Programının Okul Öncesi Dönem 5-6 Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışlarına, Sosyal Duygusal Uyumuna Ve Yaşam Doyumuna Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Bal, Y. Rekabet stratejilerinin insan kaynakları yönetimi uygulamalarına etkisi ve bir araştırma. İstanbul Yönetim Dergisi, 2012, 23(72), 48-76.

Bar-Tal, D., Raviv, A. (1982). A cognitive-learning of helping behaviordevelopment: Possible implications and applications. Eisenberg, N. (Edt.) TheDevelopment of Prosocial Behavior. Chapter 8, 199-217, New York: AcademicPress.

Başal, H. A. (2003) Nasıl Mutlu Bir Çocuk Yetiştirebilirim? , Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.

Başaran, İ. E. (2000). Eğitim psikolojisi. Ankara: Feryal Matbaası.

Batson, C. D., & Powell, A.A. (2003). Altruism and prosocial behavior. In T. Millon ve M. J. Lerner (Eds.), Handbook of psychology: Vol. 5. Personality and social psychology, 463-484. New York: Wiley.

Batson, C. D., Early, S., & Salvarani, G. (1997). Perspective taking: Imagining how another feels versus imaging how you would feel. Personality and social psychology bulletin, 23(7), 751-758

Bay, D. (2020). Okul Öncesi Dönemde Çocukların Rekabet Sitillerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi . Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi , 9 (2) , 557-578 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/cije/issue/55146/626822

Bayhan, P.S. ve Artan, İ. (2004). Çocuk Gelişimi ve Eğitimi. İstanbul: MORPA Kültür Yayınları.

Bayrakcı, M. (2013). SOSYAL ÖĞRENME KURAMI VE EĞİTİMDE UYGULANMASI. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 0 (14) , 198-210. Erişim adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/sakaefd/issue/11210/133874

Bee, H. (1992). The Developing Child. New York: Harper Collins CollegePublishers.

Bee, H., & Denise, B. (2003). The developing child (10th ed). U.S.A: Pearson.

Benenson, J. F., Nicholson, C., Waite, A., Roy, R., Simpson, A. (2001). The influence of group size on children's competitive behavior. Child development, 72(3), 921-928. https://doi.org/10.1111/1467-8624.00324

Bengtsson, H. (2003). Children's cognitive appraisal of others' distressful and positive experiences. International Journal of Behavioral Development, 27, 457-466.

Berk, L. E. (2003). Child Development. USA: İllinois State University.407-408.

Bierhoff, H.-W. (2010), Psychologie prosozialen Verhaltens – Warum wir anderen helfen, W. Kohlhammer, Stuttgart.

Bilici, S. H. (2019), Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Duygusal Uyumları, Sosyal Problem Çözme Becerileri Ve Rekabet Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Öğretmenliği Bilim Dalı, İstanbul.

Bronstein, M.H. and Zlotnik, D. 2008. Parenting styles and their effects: Infant and early childhood development. M. M. Haith and J.B.Benson (ed.), 496-509, Oxford:Elsevier.

Brownell, C. A. (2013). Early development of prosocial behavior: Current perspectives. Infancy, 18(1), 1-9.

Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık

Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2016). Bilimsel Araştırma Yöntemleri (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Callueng, C. ve Oakland, T. (2014). If you do not know the child's temperaments you do not know the child. Estudes de Psicologial Campinas, 31(1), 3-13.

Carlo, G., Hausmann, A., Christiansen, S., & Randall, B. A. (2003). Sociocognitive and behavioral correlates of a measure of prosocial tendencies for adolescents. Journal of Early Adolescece, 23, 107-134.

Caspi, A., Harrington, H., Milne, B., Amell, J. W., Theodore, R. F., Moffitt, T. E. (2003). Children's behavioral styles at age 3 are linked to their adult personality traits at age 26. Journal of Personality, 71(4), 495-515.

Cialdini, R.B.; Kenrick, D.T. and Baumann, D.J. (1982). Effects of mood onprosocial behavior in children and adults. Eisenberg, N. (Edt.) The Developmentof Prosocial Behavior. Chapter 13, 339-359, New York: Academic Press.

Conte, E. (2016). The role of social cognition in children's prosocial behaviors: A multi-method study with a sample of 2-3 year-olds. Unpublished doctorate thesis. Department of Human Sciences for Education, University of Milano-Bicocca.

Conte, E., Grazzani, I. ve Pepe, A. (2018). Social cognition, language, and prosocial behaviors: A multitrait mixed-methods study in early childhood. Early Education and Development, 29(6), 814-830.

Coyne, S.M., Stockdale, L., Linder, J.R., Nelson, D.A., Collier, K.M., & Essig, L.W. (2017). Pow! Boom! Kablam! Effects of viewing superhero programs on aggressive, prosocial, and defending behaviors in preschool children. J Abnorm Child Psychol, 45, 1523-1535. DOI 10.1007/s10802-016-0253-6

Cüceloğlu, D. (2014). İnsan ve davranışı. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Çağdaş, A. ve Seçer Şahin, Z. (2002). Çocuk ve ergende sosyal ve ahlâk gelişimi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Çetinkaya, B. (2018). *Çocuk ruh sağlığı: Sağlıklı aile, sağlıklı çocuk.* Altıncı Baskı. Pegem Akademi. Ankara.

Çetinkaya, N. (2016). 4-5 Yaş Arası Okul Öncesi Çocukların Sosyal-Duygusal Uyumu ile Anne-Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki (Kars İli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars.

Damon W. (2006). Socialization and individuation. Gerald Handel (Ed.), Childhood Socialization (s.11-20). New Jersey: Aldine Transaction.

Decety, J., & Cowell, J. M. (2014). Friends or foes: Is empathy necessary for moral behavior? Perspektif Psychol Science, 9(4), 525–537.

Dereli, E. (2008). Çocuklar için sosyal beceri eğitim programın 6 yaş çocukların sosyal problem çözme becerilerine etkisi. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Diener, M. L., & Kim, D. (2004). Maternal and child predictors of preschool children's social competence. Applied Developmental Psychology, 25, 3-24.

Dinç, B. (2002) Okulöncesi Eğitimin 4-5 Yaş Çocuğunun Sosyal Gelişimine Etkileri Konusunda Öğretmen Görüşleri, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Eskişehir.

Dinçer, Ç. (1995). Anaokuluna Devam Eden 5 Yaş Grubu Çocuklarına Kişiler Arası Problem Çözme Becerilerinin Kazandırılmasında Eğitimin Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Efe-Azkeskin K., Güven G., Güral M., ve Sezer T. (2013). Parenting styles: Parents with 5-6 year old children. Journal of Educational and Instructional Studies in the World, 2013, 3 (1), 74-82.

Eisenberg, N. (1982). The development of prosocial behavior. New York:Academic

Eisenberg, N. (2010). Empathy-related responding: Links with self-regulation, moral judgment, and moral behavior. Prosocial motives, emotions, and behavior: The better angels of our nature, 129-148.

Eisenberg, N. and Mussen, P.H. (1990). The roots of prosocial behavior in children (2. Printed) Cambridge: Cambridge University Press.

Eisenberg, N., Carlo, G., Murphy, B., & Court, P. V. (1995). Prosocial development in late adolescence: a longitudinal study. Child Development, 66, 1179-1197.

Eisenberg, N., Fabes, R. A. ve Spinrad, T. L. (2006). Prosocial development. In Damon, W., Lerner, R. M. ve Eisenberg, N. (Eds.), Handbook of child psycho-logy. Social, emotional, and personality development. New York: Wiley. pp. 646-718.

Eisenberg, N., Fabes, R. A., Murphy, B. C., Karbon, M., Smith, M., & Maszk, P. (1996). The relations of children's dispositional empathy- related responding to their emotionality, regulation, and social functioning. Developmental Psychology, 32, 195-209.

Eisenberg, N., VanSchyndel, S. K., & Spinrad, T. L. (2016). Prosocial motivation: ınferences from an opaque body of work. Child Development, 87(6), 1668-1678.

Eisenberg, N., Wentzel, N.M., & Harris, J.D. (1998). "The role of emotionality and regulation in empathy-related responding", School Psychology Review, 27(4), 506-522.

Eke, K. (2018). *4-6 Yaş sosyal davranış ölçeğinin geliştirilmesi ve çocukların sosyal davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Ekici, F.Y. (2015). Okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal becerileri ile aile özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, Hüseyin Hüsnü Tekışık Özel Sayısı (cilt 1).

Engin, P. (2009). Development of altruism in early childhood. Unpublished master thesis, Boğaziçi University, Social Sciences, İstanbul.

Fischer, P., Camba, L., Ooi, S. H. & Chevalier, N. (2018). Supporting cognitive control through competition and cooperation in childhood. Journal of Experimental Child Psychology, 173(2018), 28–40.

Flanders, J. L., Herman, K. N., Paquette, D. (2013).Rough-and-tumble play and the cooperation-competition dilemma: Evolutionary and developmental perspectives on the development of social competence. In D. Narvaez, J. Panksepp, A. N. Schore, and T. R. Gleason (Eds.), Evolution, early experience and human development (pp. 371–387). New York, NY: Oxford University Press.

Giota, J. (2010). Multidimensional and hierarchical assessment of adolescents' motivation in school. *Scandinavian Journal of Educational Research*, *54*(1), 83-97. https://doi.org/10.1080/00313830903488486

Gizir, Z. (2002). Anaokuluna devam eden dört-beş yaş çocuklarında sosyal davranışların gelişimi ile benlik saygısı arasında ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Ankara.

Green, V. A., Cillessen, A. H., Berthelsen, D., Irving, K., and Catherwood, D. (2003). The effect of gender context on children's social behavior in a limited resource situation: An observational study. Social Development, 12(4), 586-604. https://doi.org/10.1111/1467-9507.00250

Griese, E. R. (2011). Prosocial behavior as a protective factor for children's peer victimization. Open Access Theses and Dissertations from the College of Education and Human Sciences Education and Human Sciences, College of (CEHS). University of Nebraska, Lincoln.

Grusec, J. E. (2002). Children's Social and Moral Reasoning. P.Smith (Edt.)Childhood Social Development. 457-470. USA: Blackwell Publishing.

Guralnick, M. J. (2006). Family influences on Early development: Integrating the science of normative development, risk and disability and intervention. In K. McCartney & D. Phillips (Eds.), Handbook of early childhood development (pp.44-61). Oxford, UK: Blackwell Publishers.

Gülay, H. (2009). Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(22),82-93. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/baunsobed/issue/50240/648062

Gülay, H. (2011). Assessment of the prosocial behaviors of young children with regard to social development, social skills, parental acceptance-rejection and peer relationships. Journal of Instructional Psychology, 38(3-4), 164-173.

Gülay-Ogelman, H. ve Canbeldek, M. (2016). Anne-baba-öğretmen görüşlerine göre küçük çocukların olumlu sosyal davranışları ve anne-baba-çocuk olumlu sosyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Adıyaman University Journal of Educational Sciences, 6(1), 96-111. DOI:http://dx.doi.org/10.17984/adyuebd.70471

Güngör, A. (2009). Toplumsal ve duygusal gelişim. A. Ulusoy içinde, Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Anı.

Günindi, N. (2008). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının sosyal uyum becerileri ile anne-babalarının empatik beceriler arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gür, Ç. (2017). Çocuk eğitiminde önemli noktalar. İkinci Baskı. Anı Yayıncılık. Ankara.

Hamre, B. K. (2014). Teachers' daily ınteractions with children: an essential ıngredient in effective early childhood programs. *Child Development Perspectives, 8*(4) 223-230.

Harackiewicz, J. M., Barron, K. E., Pintrich, P. R., Elliot A. J., Thrash, T. M. (2002). Revision of achievement goal theory: Necessary and illuminating. Journal of Educational Psychology, 94, 638–654. https://doi.org/10.1037/0022-0663.94.3.638

Hastings, P.D.; Utendale, W.T. and Sullivan, C. (2006). The socialization of prosocial development. Grusec, J. E. and Hasting, P.D. (Edt.) Handbook of Socialization Theory and Research.Chapter:25, 638-664.

Herrmann, E., Engelmann, J. M. & Tomasello, M. (2019). Children engage in competitive altruism. Journal of Experimental Child Psychology, 179(2019), 176–189.

Hoffmann, M. L. (1982). Development of prosocial motivation: Empathy and guilt. Eisenberg, N. (Edt.) The Development of Prosocial Behavior. Chapter 11, 281-313, New York: Academic Press.

https://doi.org/10.1353/mpq.0.0006

Hyson, M., & Taylor, J. L. (2011). Caring about caring: What adults can do to promote. Young Children, 66(4), 74-83.

Kağıtçıbaşı, Ç. & Cemalcılar, Z. (2014). İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş, İstanbul: Evrim Yay.

Kaıl, R.V. (1998). Children and their development. New Jersey: Prentice- Hall.

Kandır, Y , Alpan, U . (2008). Okul Öncesi Dönemde Sosyal-Duygusal Gelişime Anne-Baba Davranışlarının Etkisi . Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 14 (14), 33-38. Erişim Adresi: https://dergipark.org.tr/tr/pub/spcd/issue/21109/227348. Erişim tarihi: 22.02.2021

Kargı, E. (Ed.) (2016). Erken Çocukluk Döneminde Gelişim. Ankara: Pegem Akademi.

Kasatura, İ. (1998). Okul başarısından hayat başarısına başarıyı yaratan ya da engelleyen etkenler. Ankara: Nobel Yayınları.

Kato-Shimizu, M., Onishi, K., Kanazawa T., & Hinobayashi, T. (2013) Preschool children's behavioral tendency toward social indirect reciprocity. Plos O, 8(8), 1-10, e70915. doi:10.1371/journal.pone.0070915

Khadjavi, M. & Nicklisch, A. (2018). Parents' ambitions and children's competitiveness. Journal of Economic Psychology, 67, 87–102.

Kılıç, M. (2016). Gerçek yaşam tadında: Gelişim dönemleri-1. İkinci Baskı. Pegem Akademi. Ankara.

Kılıçaslan, A. (2001). Aile fonksiyonlarının ve algılanan farklılaşmış anne-baba yaklaşımının kardeş ilişkileri üzerindeki etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Killen, M. & Smetana, J. G. (1999). Social interactions in preschool classrooms and the development of young children's conceptions of the personal. Child Development, 70(2), 486-501.

Kirschner, S.& Tomasello, M. (2010). Joint music making promotes prosocial behavior in 4-year-old children. Evolution and Human Behavior 31 ,354–364.

Klıne, R. B. (2011). Principles and Pracitce of Structural Equation Modeling. The Guilford Press.

Knafo, A., & Plomin, R. (2006). Prosocial behavior from early to middle childhood: Genetic and environmental ınfluences on stability and change. Developmental Psychology, 42, 771–786.

Konz, C. J. (2017). The role of ınvolved positive parenting and classroom emotional support on preschool children's prosocial and problem behaviors. Ames Iowa: Iowa State University.

Krebs, D. (1982). Altruism-A rational approach. Eisenberg, N. (Edt.) The Development of Prosocial Behavior. Chapter 3, 53-76, New York: Academic Press.

Kumru, A., & Edwards, C. P. (2003). Gender and adolescent prosocial hehavior within the Turkish family. Poster presented atthe biennial meeting of the Society for Research in Child Development, Tampa, FL.

Laibe, D., Carlo, G., Torquati, J., & Ontai, L. (2004). Children's perception of family relationships as assessed in doll story comletion task: Links to parenting, social competence, and externalizing behavior. Social Development, 13 (4), 551-569.

Lawrence, S. M. (2017). Preschool children and iPads: Observations of social ınteractions during digital play. Early Education and Development, 29(2), 207–228.

Liu, C. ve LaFreniere, P. (2014). The effects of age-mixing on peer cooperation and competition. Human Ethology Bulletin, 29(1), 4–17.

Malhotra, D. (2010). The desire to win: The effects of competitive arousal on motivation and behavior. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 111, 139–146. https://doi.org/10.1016/j.obhdp.2009.11.005

McCabe, P. C. & Altamura, M. (2011). Empiricallyvalid strategies to improve social and emotional competence of children. Psychology in the Schools, 48(5), 513-540.

McCall, R.B. (1987). Roundtable: What is temperament? four approaches. Child Development, 58, 505-529.

McClelland, M. M., Morrison, F.J. (2003). The emergence of learning-related social skills in preschool children. Early Childhood Research Quarterly, 18, 206-224.

McGinley, M., & Carlo, G. (2007), "Two sides of the same coin? The relations between prosocial and physically aggressive behaviors", J Youth Adolescence 36, 337–349.

McGoldrick, M., Gerson, R. ve Petry, S. (2020). Genograms assessment and intervention (Genogramlar: değerlendirme ve müdahale). Çev: Akbaş, T. ve Kılıçarslan, S., Üçüncü Baskı, Ankara: Pegem Akademi.

Mercurio, C.M. (2003). Guiding boys in the early years to lead healthy emotional lives. Early Childhood Education Journal. 30(4), 255-258.

Miller, P. A,, Eisenberg, N., Fabes, R. A., & Shell, R. (1996). Relations of moral reasoning and vicarious emotion to young children's prosocial behavior toward peers and adults. Development Psychology, 32, 2 10-2 19.

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2013). Okul öncesi eğitim programı. Ankara. https://tegm.meb.gov.tr/dosya/okuloncesi/ooproram.pdf Erişim tarihi: 01.09.2021.

Morgan, C.T. (2004). Psikolojiye giriş ders kitabı (15. baskı). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü Yayınları.

Obsuth, I., Eisner, M.P., Malti, T., & Ribeaud, D. (2015). The developmental relation between aggressive behaviour and prosocial behaviour: A 5-year longitudinal study. BMC Psychology, 3(16), 1-15. DOI 10.1186/s40359-015-0073-4

Orçan Kaçan, M. (2020). Erken çocukluk dönemindeki çocukların temel özellikleri ve gereksinimleri. Gelengül Haktanır (Ed.), Erken çocukluk eğitimine giriş içinde (s. 77-109). İkinci Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.

Orçan M. &Deniz, E. (2004). Anaokuluna Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Uyumlarının İncelenmesi. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi I. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi kongre kitabı. 2, 310-321.

Ostrov, J.M., Gentile, D.A., & Crick, N.R. (2006). Media exposure, aggression and prosocial behavior during early childhood: A longitudinal study. Social Development, 15, 612-627. DOI: 10.1111/j.1467-9507.2006.00360.x

Özkan, H. K. & Aksoy, A. B. (2017). An investigation of maternal emotion socialization behaviors, children's self-perception, and social problem-solving skills. Eurasian Journal of Educational Research, 67(2017), 125-139.

Öztürk, A. (2008). Okul Öncesi Eğitimin İlköğretim 1. ve 3. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Pappert, A. T., Williams, A. ve Moore, C. (2017). The Influence of competition on resource allocation in preschool children. Social Development, 26(2), 367–381. https://doi.org/10.1111/sode.12202

Paquette, D. (1994). Fighting and play fighting in captive adolescent chimpanzees. Aggressive Behavior, 20(1), 49-65. https://doi.org/10.1002/1098-2337(1994)20:1<49::AID-AB2480200107>3.0.CO;2-C

Paquette, D., Gagnon, M. N., Bouchard, L., Bigras, M., & Schneider, B. (2013). H. A new tool to explore children's social competencies: The preschool competition questionnaire. Child Development Research.

Park, S.Y. & Cheah, C.S.L. (2005). Korean mothers' proactive socialization beliefsregarding pres choolers' social skills. International Journal of Behavioral Development, 29(1), 24-34.

Ryckman, R. M., Libby, C. R., van den Borne, B., Gold, J. A., Lindner, M. A. (1997). Values of hypercompetitive and personal development competitive individuals. Journal of personality assessment, 69(2), 271-283.

Sailor, D. H. (2004). Supporting children in their home, school, and community. Boston: Pearson Education, Inc.

Saltalı, N , Arslan, E. (2012). Ebeveyn Tutumlarının Anasınıfına Devam Eden Çocukların Sosyal yetkinlik ve İçe Dönüklük Davranışını Yordaması . İlköğretim Online , 11 (3) , 729-737.

San-Bayhan, P. ve Artan, İ. (2005). Çocuk gelişimi ve eğitimi. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Sarı, E. (2007). Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Savin-Williams, R. C. (1979). Dominance hierarchies in groups of early adolescents. Child development, 50, 923-935. https://doi.org/10.2307/1129316

Saygılı, N. ve Akkaynak, M. (2021). 60-72 aylık çocukların ahlaki yargı düzeyleri ile prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, 8(1), 339-358.

Scott, N. and Seglow, J. (2007). Altruism. England: Open University Press,McGraw-Hill Education.

Seven, D. (2007). Ailesel faktörlerin altı yaş çocuklarının sosyal davranış problemlerine etkisi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 51(51) ,477-499.

Seven, S. (2016). Oyunun tarihçesi. Hülya Gülay Ogelman (Ed.), Yaşamın ilk yıllarında oyun: Oyuna çok yönlü bakış içinde (s. 33-47). İkinci Baskı. Ankara: Pegem Akademi.

Seven, S. (2021). Çocuk ruh sağlığı. Yedinci baskı. Pegem Akademi. Ankara.

Sheridan, S. & Williams, P. (2006). Constructive competition in preschool. Journal of Early Childhood Research, 4(3), 291-310.

Sheridan, S., Williams, P. (2011). Developing individual goals, shared goals, and the goals of others: Dimensions of constructive competition in learning contexts. Scandinavian Journal of Educational Research, 55(2), 145-164. https://doi.org/10.1080/00313831.2011.554694

Shinohara, R., Sugisawa, Y., Tong, L., Tanaka, E., Watanabe, T.,Onda, Y., Kawashima, Y., Hirano, M., Tomisaki, E., Mochizuki, Y., Morita, K., Amarsanaa, G., Yato, Y., Yamakawa, N.Anme, T. And Japan Children's Study Group (2010). The Trajectory of Children's Social Competence from 18 Months to 30 Months of Age and Their Mother's Attitude towards the Praise, J Epidemiol, 20(Suppl 2):441-446.

Sönmez, S. (2016). Erken çocukluk döneminde bireysel ve ikili grup etkinlik performans algıları: Karşılaştırmalı deneysel bir inceleme. The Journal of Academic Social Science Studies, (51), 323-333.

Sulloway, F. J. (1996). Born to rebel. New York: Pantheon Books.

Şener, Ş., Karacan, E. (1999). Anne-bebek çocuk etkileşiminde olumlu ve olumsuz özellikler. Aysel Ekşi (Ed.), Ben hasta değilim, içinde (s. 35–44). İstanbul: Nobel Yayınevi.

Şentürk, S. (2007). 5–6 yaş çocukların çalışan ve çalışmayan annelerinin çocuk yetiştirme tutumları ile bu çocukların sosyal duygusal uyum düzeylerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Tassi, F., Schneider, B. H., & Richard, J. F. (2001). Competitive behavior at school in relation to social competence and incompetence in middle childhood. RevueInternationale De Psychologie Sociale, 14(2), 165-184.

Thelamour, B. (2013). Preschoolers' prosocial behaviors after peer conflict: An examination of teacher socialization, peer homophily and friendship. Michigan State University.

Trawick-Smith, J. (2014). Erken Çocukluk Döneminde Düşünme Becerilerinin Gelişimi (Çok Kültürlü Bir Bakış Açısı). B. Akman (Düşünme Becerileri.). içinde Ankara: Nobel Akademi

Tsiakara, A. & Digelidis, N. Ways. (2012). Preschool children aged 4–5 years old express theirdesire to excel. European Psychomotricity Journal, 41–48.

Tsiakara, A. A., & Digelidis, N. M. (2015). Preschoolers' perceptions of performance and satisfaction under competitive and non-competitive conditions. Early Child Development and Care, 185(7), 1109–1117.

Tsiakara, A.,& Digelidis, N. Assessing. (2014**).** Preschool children‟s competitive behaviour: An observational system. Early Child Development and Care, 184 (11), 1648-1660.

Tunçeli, H. İ. ve Akman, B. (2014). Anaokullarına devam eden 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin okul olgunluklarına etkilerinin incelenmesi. Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi, 3(4), 32.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü. (2021). Erişim adresi: https://sozluk.gov.tr/, (7 Şubat 2021).

Twenge, J. M., Baumeister, R. F., Dewall, N. C., Ciarocco, N. J., & Bartels, M. J. (2007). Social exclusion decreases prosocial behavior. Journal of Personality and Social Psychology, 92, 56-66.

Ulu, D. P. ve Fışıloğlu, H. (2002). The relationship between Turkish children's perceptions of marital conflict and their internalizing and externalizing problems. International Journal of Psychology, 37, 369-378.

Underwood, B. and Moore, B. S. (1982). The generality of altruism in children. Eisenberg, N. (Edt.) The Development of Prosocial Behavior. Chapter 2, 25-52, New York: Academic Press.

Updegraff, K.A., McHale, S.M., & Crouter, A.C. (2001). Parents involvement in adolescents' peer relationships: A comparison of mothers and fathers' roles. Journal of Marriage and Family, 63, 655-668.

Uyanık-Balat, G., Akman, B. & Arslan-Çiftçi, H. (2017). Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi, 4(10), 59-71.

Uzmen, S. & Mağden, D. (2013). Okulöncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Altı Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışlarının Resimli Çocuk Kitapları İle Desteklenmesi . Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi , 15 (15) , 193-212 . Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruaebd/issue/371/2547

Uzuner, N. ve Gürsoy, F. (2010). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların sosyal uyum ve beceri düzeylerinin incelenmesi, Çağdaş Eğitim Dergisi, 35(380):20-29.

Ülgen, G. ve Fidan, E. (2003). Çocuk gelişimi (10. baskı). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

Ünal, F. (2007). Çocuklarda empatinin gelişiminde anne-baba tutumlarının etkisi. Millî Eğitim Dergisi, 176, 134-148.

Dökmen, Ü. (2005). İletişim Çatışmaları ve Empati. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 31.Basım

Vaish, A., Carpenter, M. ve Tomasello, M. (2009). Sympathy through affective perspective taking and its relation to prosocial behavior in toddlers. Developmental Psychology, 45(2), 534-543.

Wang, J., Ronald, J. L. ve Nansel, T. R. (2009). Scholl bullying among adolescents in the United States: Physical, verbal, relational, and cyber, national institues of health. Journal of Adolescent Health, 45, 368–375.

Weinberger, N., Stein, K. (2008). Early competitive game playing in same-and mixedgender per groups. Merrill-Palmer Quarterly, 54(4), 499-514.

Wong, P.T.P. (1998). Implicit theories of meaningful life and the development of the personal meaning profile (PMP). In P.T.P. Wong & P.Fry (Eds.), The human quest for mean ing: A handbook of psychological research and clinical applications (pp.111–140). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

Yağmurlu, B. ve Candan Kodalak, A. (2009). Ebeveynlik ve okul öncesi dönemde çocuğun sosyal gelişimi. İstanbul.

Yaşar Ekici, F. (2014). Aile özellikleri ile okul öncesi eğitime devam eden çocukların problem davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2(2), 70-108.

Yavuzer, H. (2011). Ana-Baba ve Çocuk, İstanbul: Remzi Kitapevi, İstanbul.

Yavuzer, H. (2012). Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2018). Çocuk Psikolojisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Yener, P. (2014). Okul öncesi eğitimi olan 60 ay ve üzeri çocukların sosyal beceri düzeyleri ile annelerinin çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Youngblut, J.M., Singer, L.T., Madigan, E.A., Swegart, L.A.& Rodgers W. L. (1998) Maternal employment and parent-child relationships in single-parent families of low-birth-weight preschoolers. Nursing Research, 47,114–121.

Zahn-Waxler, C. and Radke-Yarrow, M. (1982). The development of altruism:Alternative research strategies. Eisenberg, N. (Edt.) The Development ofProsocial Behavior. Chapter 5, 109-137, New York: Academic Press.

Zahn-Waxler, C., Radke-Yarrow, M., Wagner, E., & Chapman, M. (1992).Development of concern for others. Developmental Psychology, 28, 126-136.

Zembat, R. ve Unutkan, P. Ö. (2001). Okul öncesi dönemde çocuğunsosyalleşmesinde ailenin yeri (Aile Katılım Programı UygulamaÖrnekleriyle). İstanbul: Ya-pa Yayıncılık.

EKLER

EK 1: Etik Kurul Onayı

Ek 2: Kişisel Bilgi Formu

Ek 3: Çocuk Prososyallik Ölçeği

Ek 4: Okul Öncesi Rekabet Ölçeği

Ek 5: Ç.P.Ö Kullanım Onayı

Ek 6: O.Ö.R.Ö Kullanım Onayı

Ek 7: MEB İzin Yazısı

Ek 8: Makam Onayı

EK 1: Etik Kurul Onayı

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURUL DEĞERLENDİRME FORMU

Toplantı No:	18
Araştırmanın Yürütücüsü:	Serkan DOĞAN
Araştırmanın Başlığı:	Okul Öncesi Dönem 5-6 Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışları ile Rekabet Stillerinin İncelenmesi
Karar Tarihi:	8.12.2020 12:19:19
Kurul Görüşü:	Başvuru Kriterlere Uygundur.

SONUÇ: Kabul Edilmiştir. Araştırmanın/Projenin uygulanabilirliği konusunda bilimsel araştırmalar etiği açısından bir sakınca yoktur.

Başkan
Prof. Dr. Murat ARI
İMZA

Üye
Prof. Dr. Ali YİĞİT
İMZA

Üye
Doç. Dr. Ela CANBOLAT
İMZA

Üye
Dr. Öğr. Üyesi Haydar KOÇ
İMZA

Üye
Doç. Dr. İlknur GÖL
İMZA

Üye
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim AKYOL
İMZA

Üye
Avukat Mehmet ÇAKMAK
İMZA

ASLI GİBİDİR
Ertuğrul ŞOHRET
Memur

Çankırı Karatekin Üniversitesi

Ek 2: Kişisel Bilgi Formu

LÜTFEN BU DÖKÜMANI DİKKATLİCE OKUMAK İÇİN ZAMAN AYIRINIZ

Sevgili Meslektaşlarım;

"5-6 Yaş Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Prososyal Davranışları İle Rekabet Stillerinin İncelenmesi" amacıyla bir çalışma yürütmekteyiz. Aşağıda size ait birtakım bilgiler bulunmaktadır. Sorulara cevap vermeniz oldukça önemli olup, cevaplar gizli kalacaktır. Yardımlarınız için teşekkür ederim.

1. Çocuğun cinsiyeti?

( ) Kız ( ) Erkek

2. Çocuğun Yaşı?

( ) 48-52 Ay ( ) 52 – 62 Ay ( ) 62 – 67 Ay ( ) 68 – 72 Ay ( ) 72 Ay ve üzeri

3. Kardeşi sayısı?

( ) Tek çocuk ( ) Bir kardeşi var ( ) İki kardeşi var

4. Okula devam süresi?

( ) 0 -6 Ay ( ) 7-12 Ay ( ) 12 Ay üzeri

5. Annenin yaşı?

( ) 30 yaş altı ( ) 30 -39 Yaş ( ) 40 ve üzeri

6. Babanın yaşı?

( ) 40 yaş altı ( ) 40 ve üzeri

7. Annesinin eğitim düzeyi?

( ) İlkokul ve ortaokul ( ) Lise ( ) Lisans ve üstü

8. Babanın eğitim düzeyi?

( ) İlkokul ve ortaokul ( ) Lise ( ) Lisans ve üstü

9. Annesinin çalışma durumu?

( ) Çalışıyor ( ) Çalışmıyor

10. Sınıfta çocuğun yakın arkadaşı var mı?
( ) Evet ( ) Hayır

11. Sınıf içerisinde genel olarak çocuğun durumu?
( ) Öz güveni yüksek ve sosyal ( ) Çoğunlukla sessiz ve içe dönük ( ) Çok hareketli ve uyumsuz

Ek 3: Çocuk Prososyallik Ölçeği

Çocuk Prososyallik Ölçeği

Sevgili Meslektaşım,

Aşağıdaki listede çocuğun davranışını anlatan cümleler yer almaktadır. Lütfen her davranışı mümkün olduğunca diğerlerinden bağımsız bir şekilde değerlendirerek, çocuğun bu davranışa ne derecede sahip olduğunu aşağıdaki ölçekten uygun kutucuğu işaretleyerek belirtiniz.

	Hiçbir Zaman	**Nadiren**	**Bazen**	**Genellikle**	**Her Zaman**
1. Diğer insanları önemser.					
2. Bir kavga veya tartışma varsa onu durdurmaya çalışır.					
3. Oyuncaklarını, yemeğini ve diğer eşyalarını başkalarıyla paylaşır.					
4. Bir etkinlikte arkadaş seçerken genellikle dışarıda kalan birisini seçer.					
5. Oyunlarda ve etkinliklerde adil olmaya çalışır.					
6. Başkalarının duygularına karşı duyarlı ve hassastır.					
7. Başkalarının duygularının farkındadır ve onlara saygılıdır.					
8. İncitilen birinin yardımına koşar.					
9. Diğer çocuklara karşı sıcak ve samimidir.					
10. Hasta ya da sıkıntısı olan insanlara yardım etmek ister.					
11. Başka birisi olumlu bir şey yaptığında onu tebrik eder.					
12. Bir işte ya da etkinlikte zorlanan kişilere yardım etmek ister.					
13. Arkadaşlarının yaptıklarını över.					
14. Sahip olduğu bir eşyasını hediye etmek ister.					
15. Başkalarının duygularına ilgi gösterir.					
16. Küçük bir grupta kolayca çalışabilir.					
17. Başkalarına yardım etmeye gönüllüdür. (Örneğin; yeni gelen bir çocuğa okulu veya sınıfı tanıtmaya yardımcı olur.)					
18. Etkinlik veya oyunun dışında kalan kişileri katılmaya davet eder.					
19. Başkalarının duygularını göstermesinden kendisi de duygusal olarak etkilenir.					
20. Başkasının yaptığı bir dağınıklığı temizlemeye yardım etmek ister.					
21. Genellikle işbirliği yapar.					
22. Arkadaşlarından biri hata yaptığında mahcup görünür.					

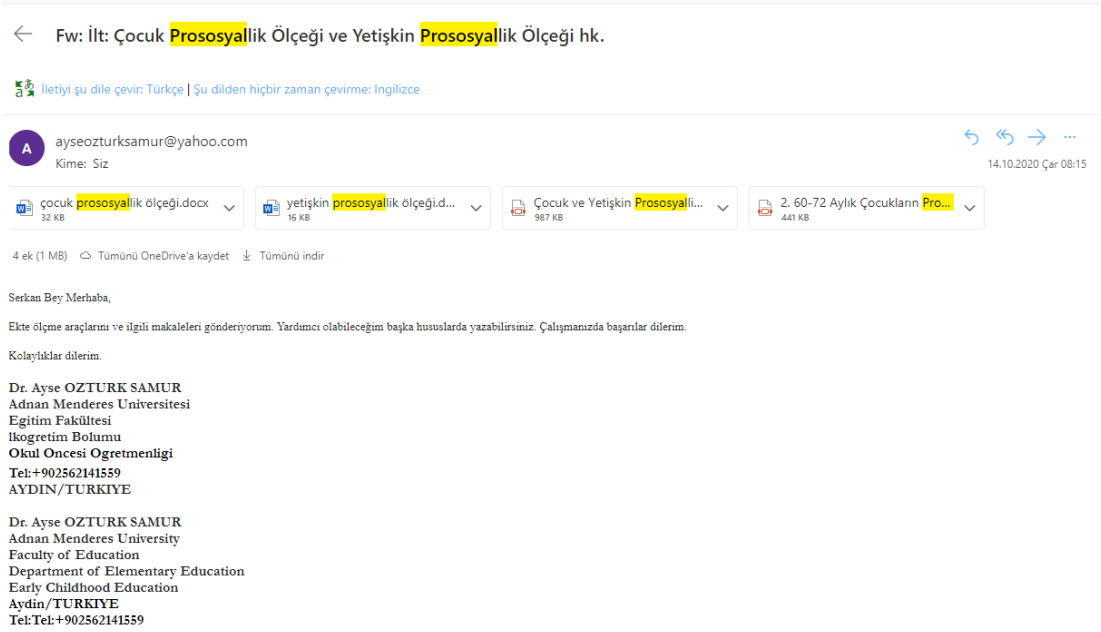
Ek 4: Okul Öncesi Rekabet Ölçeği

OKUL ÖNCESİ REKABET ÖLÇEĞİ

Aşağıda okul öncesi dönemdeki çocuğun rekabet davranışlarıyla ilgili maddeler yer almaktadır. Sizden istenilen değerlendiğiniz çocuk için her maddedeki fikre ne derecede katıldığınızı cevap sütununda ilgili maddenin karşısında yer alan kutucuğa X işareti koyarak belirtmenizdir.

	Asla	Hemen hemen asla	Bazen	Genellikle	Çoğu zaman	Her zaman	Bilmiyorum
1. Oyunun kurallarına göre oynar.							
2. Zor görevlerle karşılaştığında kararlılık gösterir.							
3. Diğer çocuklar tarafından oyuncakların elinden alınmasına ya da yerinin işgal edilmesine izin vermez.							
4. Başka bir çocuk tarafından saldırıya uğradığında kendini savunur.							
5. İlk önce onun istediği bir şeye başka bir çocuk sahip olduğunda sinirlenir.							
6. Oyunlarda kazanmaya ya da birinci gelmeye heveslidir.							
7. Başka bir çocuk kazandığında itiraz eder.							
8. Kazanmadığında oyunu bırakmaya eğilimlidir.							
9. Zor oyunları tercih eder.							
10. Çatışmanın çözümlenmesi için uzlaşmaya razı olur.							
11. Kendi performansını ve becerilerini geliştirmek için aktif bir şekilde uğraşır.							
12. Başka bir çocuk oyuncağı uzaklaştırdığında ya da oyun yerini aldığında itiraz eder.							
13. Başka bir çocuğun iyi performansı övüldüğünde kıskanır.							
14. Kendi performans ve başarılarını başkalarının performans ve başarılarıyla kıyaslamayı sever.							
15. Yetişkin tarafından çocuğu geliştirmek için oluşturulan güçlüklere karşı heveslidir.							
16. Bir oyunda kazanamadığında sinirlenir (kaybetmeye tahammülü olmayan).							
17. Kendi hedeflerini gerçekleştirmeyi başaramadığında hayal kırıklığı yaşar.							

Ek 5: Ç.P.Ö Kullanım Onayı

Fw: İlt: Çocuk Prososyallik Ölçeği ve Yetişkin Prososyallik Ölçeği hk.

İletiyi şu dile çevir: Türkçe | Şu dilden hiçbir zaman çevirme: İngilizce

A ayseozturksamur@yahoo.com
Kime: Siz
14.10.2020 Çar 08:15

çocuk prososyallik ölçeği.docx 32 KB | yetişkin prososyallik ölçeği.d... 16 KB | Çocuk ve Yetişkin Prososyalli... 987 KB | 2. 60-72 Aylık Çocukların Pro... 441 KB

4 ek (1 MB) Tümünü OneDrive'a kaydet Tümünü indir

Serkan Bey Merhaba,

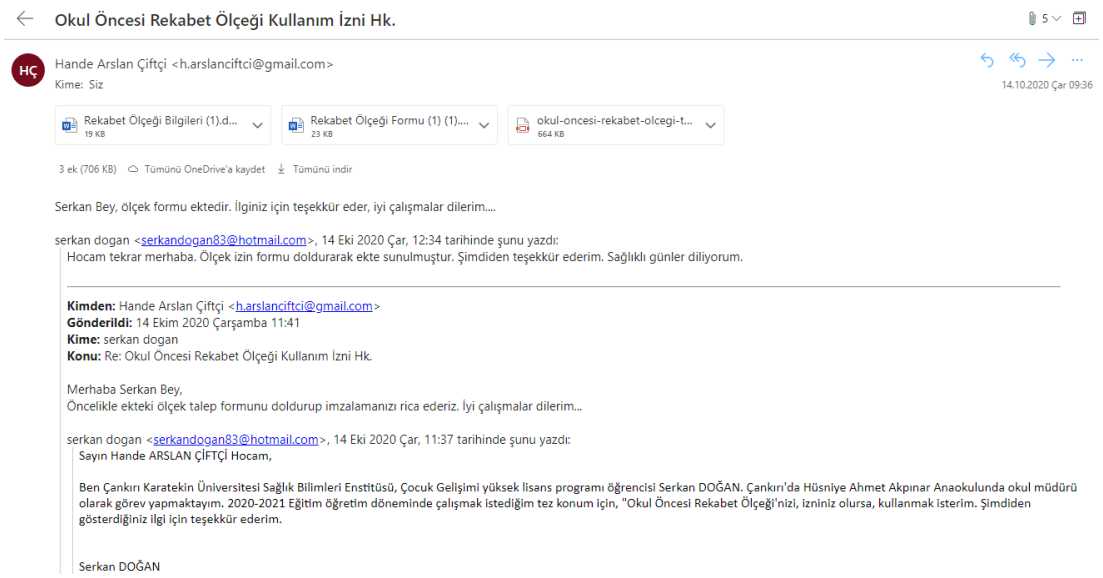
Ekte ölçme araçlarını ve ilgili makaleleri gönderiyorum. Yardımcı olabileceğim başka hususlarda yazabilirsiniz. Çalışmanızda başarılar dilerim.

Kolaylıklar dilerim.

Dr. Ayse OZTURK SAMUR
Adnan Menderes Universitesi
Egitim Fakültesi
Ikogretim Bolumu
Okul Oncesi Ogretmenligi
Tel:+902562141559
AYDIN/TURKIYE

Dr. Ayse OZTURK SAMUR
Adnan Menderes University
Faculty of Education
Department of Elementary Education
Early Childhood Education
Aydin/TURKIYE
Tel:Tel:+902562141559

Ek 6: O.Ö.R.Ö Kullanım Onayı

Okul Öncesi Rekabet Ölçeği Kullanım İzni Hk.

HÇ Hande Arslan Çiftçi <h.arslanciftci@gmail.com>
Kime: Siz
14.10.2020 Çar 09:36

Rekabet Ölçeği Bilgileri (1).d... 19 KB | Rekabet Ölçeği Formu (1) (1).... 23 KB | okul-oncesi-rekabet-olcegi-t... 664 KB

3 ek (706 KB) Tümünü OneDrive'a kaydet Tümünü indir

Serkan Bey, ölçek formu ektedir. İlginiz için teşekkür eder, iyi çalışmalar dilerim....

serkan dogan <serkandogan83@hotmail.com>, 14 Eki 2020 Çar, 12:34 tarihinde şunu yazdı:
Hocam tekrar merhaba. Ölçek izin formu doldurarak ekte sunulmuştur. Şimdiden teşekkür ederim. Sağlıklı günler diliyorum.

Kimden: Hande Arslan Çiftçi <h.arslanciftci@gmail.com>
Gönderildi: 14 Ekim 2020 Çarşamba 11:41
Kime: serkan dogan
Konu: Re: Okul Öncesi Rekabet Ölçeği Kullanım İzni Hk.

Merhaba Serkan Bey,
Öncelikle ekteki ölçek talep formunu doldurup imzalamanızı rica ederiz. İyi çalışmalar dilerim...

serkan dogan <serkandogan83@hotmail.com>, 14 Eki 2020 Çar, 11:37 tarihinde şunu yazdı:
Sayın Hande ARSLAN ÇİFTÇİ Hocam,

Ben Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi yüksek lisans programı öğrencisi Serkan DOĞAN. Çankırı'da Hüsniye Ahmet Akpınar Anaokulunda okul müdürü olarak görev yapmaktayım. 2020-2021 Eğitim öğretim döneminde çalışmak istediğim tez konum için, "Okul Öncesi Rekabet Ölçeği'nizi, izniniz olursa, kullanmak isterim. Şimdiden gösterdiğiniz ilgi için teşekkür ederim.

Serkan DOĞAN

Ek 7: MEB İzin Yazısı

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Sayı : 30984361-399-E.6264 23/10/2020
Konu : Araştırma İzni (Serkan DOĞAN)

ÇANKIRI VALİLİĞİNE
(İl Milli Eğitim Müdürlüğü)

Enstitümüz Çocuk Gelişimi Anabilim Dalı 188201004 numaralı öğrencisi Serkan DOĞAN'ın Dr. Öğretim Üyesi Nazan KAYTEZ danışmanlığında "Okul Öncesi Dönem 5-6 Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışları ile Rekabet Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" adlı çalışmasının Müdürlüğünüze bağlı ekte belirtilen okullarda yapılabilmesi için gerekli izinlerin verilmesi hususunda;

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Özcan ÖZKAN
Enstitü Müdürü

Ek:
1- Araştırma Taslağı
2- Araştırmanın Uygulanacağı Anaokullar
3- MEB İzin Formu
4- Taahhütname
5- Tez Önerisi Hazırlama Formu

Adres: Aksu Mahallesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Merkez/ÇANKIRI
Telefon: 0 376 213 17 02 Faks: 0 376 212 00 75 E-posta:
Elektronik Ağ: https://www.karatekin.edu.tr
Aynur TÜRKBEN
Dahili:
5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile üretilmiştir.
Evrak teyidi https://ebys.karatekin.edu.tr/sorgu/sorgula.aspx adresinden CVAY-O9KL-8A78 kodu ile yapılabilir.

T.C.
ÇANKIRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 57270673-605.01-E.16041488 03.11.2020
Konu : Araştırma İzni

..... MÜDÜRLÜĞÜNE

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi yüksek lisans öğrencisi Serkan DOĞAN'ın "Okul Öncesi Dönem 5-6 Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışları ile Rekabet Stillerinin İncelenmesi" adlı çalışmasının Müdürlüğümüze bağlı okul öncesi kurumlarda okul idarelerinin uygun gördüğü şekilde, ders bütünlüğünü bozmamak kaydıyla, ders dışı zamanlarda gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanmasına ilişkin valilik makam oluru yazımız ekinde sunulmuş olup konuyla ilgili gerekli çalışmaların yürütülmesi hususunda;

Gereğini bilgilerinize rica ederim.

Bahadır DARAKÇI
Şube Müdürü

Ekler:
1- Makam Oluru
2- Anket ve ekleri

Adres: A.H.R Mah. Ankara Cad. 1.km No:38 Merkez/ ÇANKIRI
Elektronik Ağ: cankiriarge.meb.gov.tr
e-posta: arge18@meb.gov.tr

Bilgi için: Ar-Ge Birimi
Tel: 0 (376) 213 15 36
Faks: 0 (037) 213 10 16

8c1f-6177-3429-a6b4-0de6

Ek 8: Makam Onayı

T.C.
ÇANKIRI VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 57270673-605.01-E.15906424 02/11/2020
Konu : Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi yüksek lisans öğrencisi Serkan DOĞAN'ın "Okul Öncesi Dönem 5-6 Yaş Çocuklarının Prososyal Davranışları ile Rekabet Stillerinin İncelenmesi" adlı çalışmasının Müdürlüğümüze bağlı okul öncesi kurumlarda okul idarelerinin uygun gördüğü şekilde, ders bütünlüğünü bozmamak kaydıyla, ders dışı zamanlarda gönüllülük esasına dayalı olarak uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Muammer ÖZTÜRK
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:
1-Anket ve ekleri
2-Değerlendirme Formu

OLUR
02/11/2020

Abdullah ASLANER
Vali a.
Vali Yardımcısı

Adres: A.H.R Mah. Ankara Cad. 1.km No:38 Merkez/ ÇANKIRI
Elektronik Ağ: cankiriarge.meb.gov.tr
e-posta: arge18@meb.gov.tr
Bilgi için: Ar-Ge Birimi
Tel: 0 (376) 213 15 36
Faks: 0 (037) 213 10 16

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. https://evraksorgu.meb.gov.tr adresinden 8466-855b-3994-b6d5-4501 kodu ile teyit edilebilir.